

April 2025

Överskuldsättning i Sverige

Förslag för en modern skuldsanering

Elin Molin
Paula Roth

arena idé

Överskuldssättning i Sverige

Förslag för en modern skuldsanering

Rapporten i en mening:

Utökade möjligheter till skuldsanering tidigare och för fler skulle ge samhällsekonomiska vinster och bidra till ett mer ansvarsfullt kreditgivningssystem.

Författare: Elin Molin och Paula Roth

Redaktör: Elinor Odeberg

ISBN: 978-91-985544-4-1

Grafisk form: Simon Karlsson, Arena Idé

© Arena Idé och författaren

Stockholm 2025

Överskuldssättning är ett växande samhällsproblem i Sverige. Runt 437 000 personer har skulder registrerade hos Kronofogden, vilket motsvarar 4,1 % av befolkningen. Under de senaste åren har både antalet överskuldssatta och den totala skuldsumman ökat, en utveckling som sammanfaller med hög inflation och stigande räntor. Även sett över en längre tidsperiod är ökningen tydlig. Mellan 2010 och 2024 har den totala skuldsumman ökat med 112 % och uppgår i dag till 137 miljarder, vilket motsvarar 2,2 % av Sveriges BNP.

Sverige har ett unikt system där en statlig myndighet, Kronofogden, ansvarar för skuldindrivning och skuldsanering. Skuldsaneringsperioden är lång i ett internationellt perspektiv, normalt fem år. Till skillnad från många andra länder saknar det svenska systemet drivkrafter för fortsatt arbete under saneringsperioden, eftersom alla inkomster över ett visst belopp går till skuldbetalning. Det bidrar till att många som beviljas skuldsanering fastnar i långvarig arbetslöshet.

Trots att skuldsaneringslagen syftar till att ge svårt skuldsatta ekonomisk rehabilitering är ansökningsgraden låg. Endast 7,3 % av de överskuldssatta ansökte om skuldsanering under 2024. Viktiga hinder är bristande kännedom om möjligheten till skuldsanering, socialt stigma och otillräckligt stöd i ansökningsprocessen. En svensk forskningsstudie visar att riktad information ökar antalet ansökningar, vilket understryker behovet av tillgänglig vägledning.

Under de senaste åren har antalet godkända ansökningar sjunkit med 25 %, trots att både antalet överskuldssatta och antalet ansökningar har ökat. Denna utveckling tyder på att systemet i sin nuvarande form inte förmår fånga upp den växande gruppen överskuldssatta. Ett annat tydligt tecken på detta är att nära 90 000 personer har varit registrerade hos Kronofogden i över 20 år.

Äldre personer har i dag större sannolikhet att beviljas skuldsanering, delvis eftersom de ofta har varit skuldsatta under lång tid. Samtidigt visar forskning att skuldsanering har störst effekt när den beviljas tidigt, särskilt för personer i arbetsför ålder, där potentialen för återgång till arbete är större. Personer med skulder från konsumtionslån har lägre sannolikhet att få skuldsanering, trots att många av dessa lån beviljats utan tillräckliga kreditprövningar.

Skuldsättningen är ojämnt fördelad i landet – i kommuner med svag arbetsmarknad, som Ljusnarsberg och Perstorp, är omkring en av tio överskuldssatta, jämfört med en på hundra i ekonomiskt starka kommuner som Vellinge och Danderyd. Kommunerna är enligt lag skyldiga att erbjuda kostnadsfri budget- och skuldrådgivning, men tillgången varierar kraftigt, med väntetider på upp till 24 veckor.

Överskuldssättning har tydliga kopplingar till sämre hälsa, psykisk ohälsa och minskad arbetsförmåga – både hos den skuldsatta individen och hos anhöriga. Forskning visar att risken för självmord är förhöjd, och att skuldsättning kan leda till utestängning från arbetsmarknaden. Samtidigt

finns det tydliga positiva effekter av skuldsanering: ökad sysselsättning, bättre hälsa och högre inkomster.

Forskning visar också att skuldsanering kan ha positiva effekter på hela ekonomin. Genom att minska skuldbördan ökar hushållens konsumtionsutrymme, vilket stärker efterfrågan och bidrar till högre sysselsättning. Skuldsanering kan därmed användas som en ekonomisk stabilisator i tider av lågkonjunktur.

Mot denna bakgrund föreslår vi flera reformer av det nuvarande systemet. Skuldsanering bör beviljas tidigare och omfatta fler, med starkare incitament till arbete under saneringsperioden och kortare saneringstid. För att systemet ska fungera effektivt krävs dessutom att information och rådgivning görs mer tillgängliga. Dessa reformer bör genomföras omgående – både för att stärka den enskildes ekonomiska trygghet och för att främja Sveriges återhämtning i en tid präglad av lågkonjunktur och ekonomisk osäkerhet.

Sammanfattning av policyförslag

1. Förbättra information om skuldsanering och utöka resurser till kommunernas budget- och skuldrådgivning.
2. Inför skuldsanering tidigare och till fler personer.
3. Korta återbetalningsperioden i skuldsaneringen från fem till tre år.
4. Fastställ återbetalningsbeloppet vid skuldsaneringens start.
5. Inför reformerna omgående – skuldavskrivning som ekonomisk stabilisator.
6. Förbättra kartläggningen av högkostnadslån och andra skulder.

Elin Molin är disputerad i national-ekonomi och arbetar som forskare på Lunds universitet.

Paula Roth är disputerad i national-ekonomi och arbetar som forskare på Handelshögskolan i Stockholm.

Innehåll

Rapportens upplägg	4
1. Överskuldssättning i Sverige	5
Utveckling av överskuldssättning och skuldsomma över tid.....	5
I vilka åldersgrupper är överskuldssättning som störst?	6
Hur skiljer sig överskuldssättning efter inkomst- och utbildningsnivå?	8
Långvarig överskuldssättning – utveckling och könsfördelning.....	9
Fler ansöker om skuldsanering – men färre beviljas	10
Stora skillnader mellan kommuner.....	11
Konsumtionslån och kreditgivning utanför banksektorn.....	12
2. Skuldindrivning och skuldsanering i Sverige	15
Vad händer om man inte betalar sina skulder?	15
Kommunernas budget- och skuldrådgivning	16
Vad är skuldsanering?.....	16
Hur bedöms en ansökan om skuldsanering	17
Varför ansöker så få om skuldsanering?.....	18
3. Hur skiljer sig skuldsanering i andra länder från Sverige?	20
4. Orsaker bakom överskuldssättning och effekter av skuldsanering	24
Negativa aspekter med att vara överskuldssatt.....	25
Skuldlättnad: Insikter från forskning och policyimplikationer	25
Skuldsanering och individens ekonomiska situation.....	26
Effektiviteten av statliga och privata skuldlättnadsprogram	27
Makroekonomiska effekter av skuldlättnad	28
Skuldlättnadens effekter – sammanfattade lärdomar från forskningen.....	29
5. En modern skuldsanering: reformbehov och lösningar	30
Ökad information om skuldsanering och ökade resurser till budget- och skuldrådgivningen	30
Skuldsanering tidigare och till fler.....	31
Kortare återbetalningstid	32
Fast återbetalningsbelopp för stärkt arbetsincitament	32
Därför bör reformerna genomföras nu – skuldsanering som ekonomisk stabilisator	33
Kartläggning av konsumtionskrediter.....	33
Sammanfattning av policyförslag	34
Referenser	35

Rapportens upplägg

Denna rapport undersöker överskuldsättning, skuldindrivning och skuldsanering i Sverige ur flera perspektiv. Först beskrivs och analyseras den svenska utvecklingen av överskuldsättning över tid samt skillnader i överskuldsättning mellan olika befolkningsgrupper. Konsumtionslån och kreditgivning utanför den traditionella banksektorn diskuteras. Denna verksamhet har vuxit markant.

Därefter presenteras det svenska systemet för skuldhantering, med en översikt över hur indrivningsförfarandet och skuldsaneringen fungerar i praktiken. För att sätta det svenska systemet i ett internationellt sammanhang jämför rapporten skuldsanering i Sverige med motsvarande system i andra länder, såsom USA, Storbritannien, Tyskland, Frankrike och de andra nordiska länderna. Slutligen presenteras en genomgång av aktuell forskning kring orsaker och konsekvenser av överskuldsättning och effekter av olika typer av skuldlättnader.

Rapportens avslutande del diskuterar möjliga reformer och policyförslag för att förbättra skuldsaneringssystemet i Sverige.

1. Överskuldssättning i Sverige

I detta avsnitt presenteras statistik kring överskuldssättning i Sverige mellan 2010 och 2024. Vi använder data från Kronofogden för att visa på den övergripande utvecklingen av andelen överskuldssatta individer över tid, den totala skuldsumman samt utvecklingen för olika grupper baserat på kön, ålder och bostadskommun. Överskuldssatta individer är definierat som personer som har skulder registrerade hos Kronofogden.

Utveckling av överskuldssättning och skuldsumma över tid

Figur 1 visar utvecklingen av överskuldssatta individer och den totala skuldsumman hos Kronofogden under perioden 2010–2024. Antalet överskuldssatta individer (grå staplar) visas på den vänstra y-axeln, medan skuldsumman redovisas på den högra y-axeln i två former: dels som en nominell summa i miljarder kronor (blå linje), dels som en real summa justerad för inflation med hjälp av Konsumentprisindex (KPI) för 2024 (orange linje).

Skillnaden mellan de två linjerna visar tydligt att en del av skuldökningen under perioden kan förklaras av den allmänna prisutvecklingen – alltså inflation. Mellan 2010 och 2024 har skuldsumman ökat med 112 %, men även när man tar hänsyn till inflationen har den reala skuldsumman ökat markant. Jämfört med 2010 är den inflationsjusterade skuldsumman 2024 hela 55 procent högre, vilket tyder på att skuldproblematiken har förvärrats i reala termer och inte enbart är ett resultat av ökad prisnivå. Den totala skuldsumman uppgick år 2024 till 137 miljarder, vilket motsvarar 2,2 % av Sveriges BNP.

Antalet överskuldssatta individer har legat relativt stabilt under större delen av perioden och uppgår år 2024 till cirka 437 000, vilket motsvarar ungefär 4,1 procent av befolkningen. En mindre nedgång skedde efter 2018, men de senaste åren har antalet ökat.

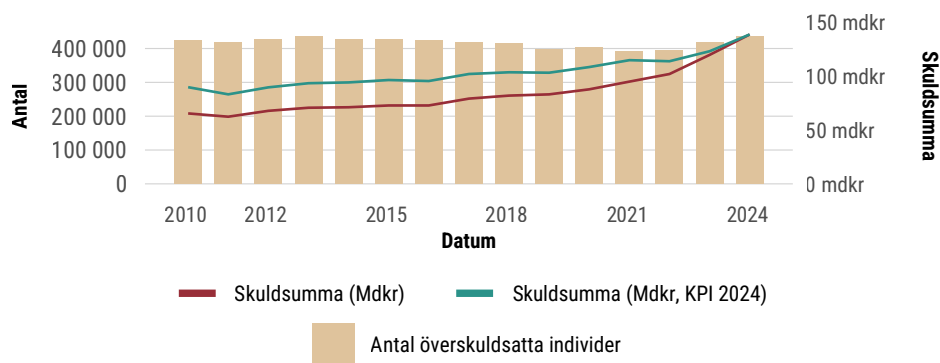
Denna utveckling innebär att de genomsnittliga skuldbeloppen per person har ökat markant. Ett sätt att belysa denna utveckling är att studera medianskulden, som i motsats till medelvärdet inte påverkas av enstaka extremt höga skuldbelopp hos ett fåtal individer. Det gör medianen särskilt användbar för att beskriva den typiska skuldsituationen. Även om uppgifter om medianen inte sträcker sig lika långt tillbaka i tiden, visar de att medianskulden ökade med 59 procent mellan 2018 och 2024, till 85 206 kronor, vilket motsvarar cirka 20 % av den årliga medianlönen i Sverige år 2024.

Av de överskuldssatta individerna utgör män ungefär två tredjedelar, en könsfördelning som varit i stort sett oförändrad sedan 2010. Män står dessutom för 74 % av den totala skuldsumman.

Att män är överrepresenterade bland de överskuldssatta kan sannolikt delvis

förklaras av både strukturella och beteendemässiga faktorer. Forskning visar att män i högre utsträckning än kvinnor tenderar att ta större ekonomiska risker (se till exempel Charness och Gneezy, 2012). Män är också oftare verksamma inom yrken med högre konjunkturkänslighet och otryggare anställningsvillkor. Därtill är de överrepresenterade bland långtidsarbetslösa, och har i genomsnitt en något lägre utbildningsnivå.

Utvecklingen tyder på att överskuldsatta individer inte bara är många, utan även att de har fått en alltmer ansträngd ekonomisk situation. De växande skuldbeloppen innebär ökade finansiella svårigheter, vilket kan få långtgående konsekvenser för både individ och samhälle.

Figur 1: Antal överskuldsatta och skuldsumma hos Kronofogden, 2010–2024. Källa: Kronofogden, SCB och egna beräkningar.

I vilka åldersgrupper är överskuldsättning som störst?

Andelen överskuldsatta individer varierar mellan olika åldersgrupper. Överskuldsättning är vanligast bland unga vuxna och personer i yngre medelåldern, en period i livet då utgifterna ofta är höga och förmögenheten relativt låg. Sett över tid har dock andelen överskuldsatta minskat inom de flesta åldersgrupper. Under de senaste två åren har denna nedgång dock brutits, och en uppåtgående trend kan observeras. Samtidigt har den totala skuldsumman ökat markant för samtliga åldersgrupper, vilket innebär att de överskuldsatta bär en allt tyngre skuldbörda. Detta försämrar möjligheten att ta sig ur skuldsättningen och ökar risken för långvariga ekonomiska problem.

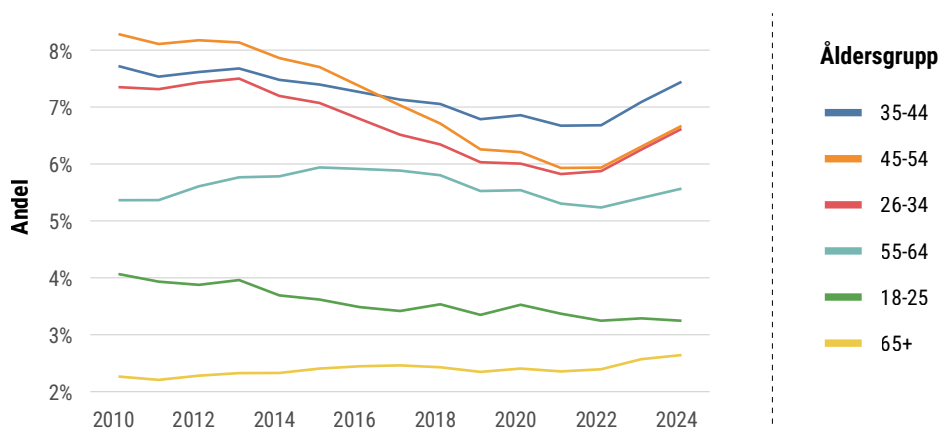
Andel överskuldsatta efter ålder

För att förstå utvecklingen av överskuldsättning i olika åldersgrupper är det viktigt att studera andelen överskuldsatta, snarare än enbart antalet, eftersom detta tar hänsyn till demografiska förändringar och underlättar jämförelser över tid, oberoende av förändringar i befolkningens sammansättning. I dag har åldersgrupperna 35–44 år den högsta andelen överskuldsatta, på 7,4 %. Därefter följer åldersgrupperna 45–54 år (6,7 %), 26–34 år (6,6 %) och 55–64 år (5,6 %). Den äldsta gruppen, 65+, samt den yngsta gruppen, 18–25 år, ligger på betydligt lägre

nivåer, med 2,6–3,2 %.

Skillnaderna mellan åldersgrupperna kan troligen delvis förklaras av livssituation och ekonomiska åtaganden. Personer i åldrarna 26–54 år befinner sig ofta i en fas i livet där stora utgifter är vanliga, till exempel bostadslån, barn och ibland separationer, vilket ökar risken för överskuldssättning. Den yngre gruppen, 18–25 år, har ofta lägre inkomster men också färre ekonomiska åtaganden, och kan i vissa fall få stöd från föräldrar. Den äldre gruppen, 65+, har i regel färre skulder kvar och lägre kostnader. Det är också möjligt att en del av den lägre andelen i denna grupp förklaras av att överskuldssatta personer tenderar att ha sämre hälsa och därför inte alltid når hög ålder.

Utvecklingen över tid visar att överskuldssättningen minskade i flera åldersgrupper efter 2013, men har vänt uppåt under de senaste åren (se Figur 2). Mellan 2010 och 2024 har andelen överskuldssatta i vissa åldersgrupper varit relativt stabil eller till och med minskat något. Den senaste utvecklingen tyder dock på att överskuldssättningen är på väg att öka mot höga nivåer, särskilt med tanke på det ekonomiska läget med relativt höga räntor och levnadskostnader.

Figur 2: Andel överskuldssatta efter ålder, 2010–2024. Källa: Kronofogden, SCB och egna beräkningar.

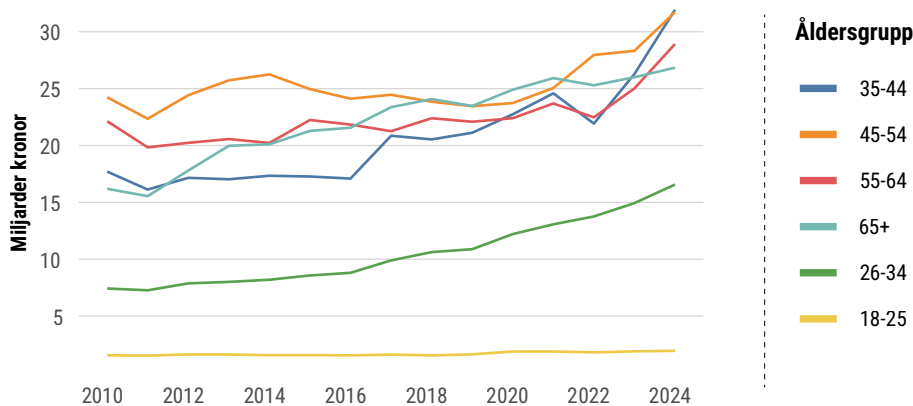
Skuldsumma efter ålder

Trots att andelen överskuldssatta har minskat eller varit relativt oförändrad i flera grupper över tid har den totala inflationsjusterade skuldsumman ökat i samtliga åldersgrupper. Figur 3 visar inflationsjusterade skuldbelopp uppdelat på åldersgrupper. Här ser vi att den största ökningen har skett i de åldersgrupper där överskuldssättningen är som mest utbredd. I åldersgruppen 26–34 år har den inflationsjusterade skuldsumman ökat med hela 123 % mellan 2010 och 2024, medan ökningen i gruppen 35–44 år uppgår till 80 %.

Mer överraskande är att skuldssättningen har ökat avsevärt även bland äldre. Den äldsta åldersgruppen (65 år och äldre) har sett en ökning på 66 %. Denna utveckling är särskilt oroväckande eftersom äldre generellt har mer begränsade möjligheter att förändra sin ekonomiska situation. Många har en fast inkomst i

form av pension och färre möjligheter till arbetsinkomst, vilket minskar deras handlingsutrymme att öka sina inkomster och betala av skulder. För övriga åldersgrupper ligger ökningen mellan 25 % och 31 %.

De senaste årens uppgång i den totala inflationsjusterade skuldsumman drivs av ökningarna i de flesta åldersgrupper, men framför allt bland personer i åldrarna 26–64 år. I dessa grupper har skuldbeloppet stigit särskilt kraftigt, vilket tyder på att skuldproblematiken fördjupats i de delar av livet där många har ekonomiskt ansvar för både barn, boende och ibland även åldrande föräldrar.

Figur 3: Skuldsumma (mdkr, KPI 2024) efter ålder, 2010–2024. Källa: Kronofogden.

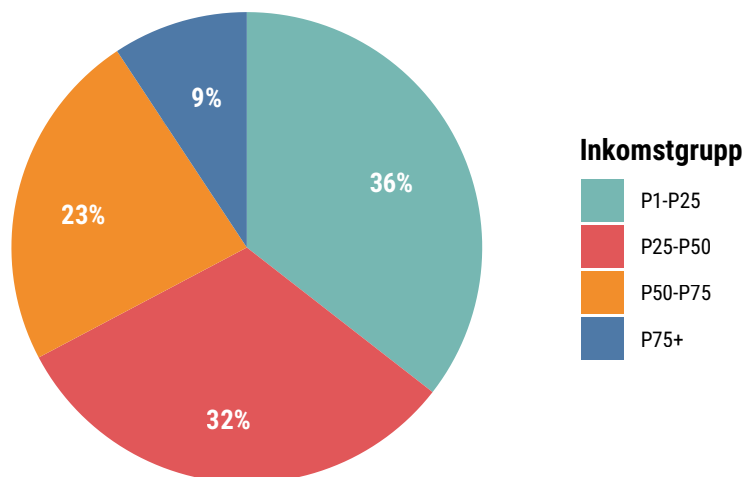
Hur skiljer sig överskuldsättning efter inkomst- och utbildningsnivå?

Den stora majoriteten av de individer som är registrerade med skulder hos Kronofogden tillhör de lägsta inkomstgrupperna i befolkningen, vilket understryker det starka sambandet mellan ekonomisk utsatthet och överskuldsättning. Figur 4 visar att nästan 70 % av alla överskuldssatta hos Kronofogden hade en disponibel inkomst som låg under medianinkomsten i Sverige år 2021.¹ Detta innebär att en betydande del av de överskuldssatta har begränsade ekonomiska resurser och sannolikt har svårt att hantera oförutsedda utgifter, vilket kan leda till en ond cirkel av ekonomiska problem och ytterligare skuldsättning.

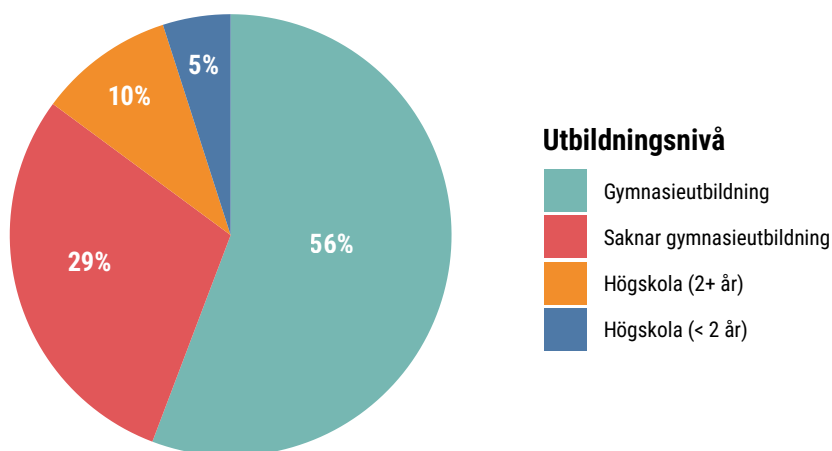
Utöver låga inkomster är även låg utbildningsnivå en tydlig riskfaktor för överskuldssättning. År 2022 saknade 29 % av de överskuldssatta gymnasieutbildning, och 56 % hade endast gymnasieutbildning, se Figur 5. Det innebär att 85 procent av de överskuldssatta har som mest en gymnasieutbildning, att jämföra med 58 procent i den vuxna befolkningen generellt. En låg utbildning kan innebära begränsade möjligheter till stabil och välbetald sysselsättning. Bristen på utbildning kan också påverka individens finansiella kunskaper och förmåga att hantera privatekonomi, vilket i sin tur ökar risken för ekonomiska svårigheter.

¹ På grund av att inkomst- och utbildningsdata saknas för åren efter 2021, respektive 2022, presenteras endast uppgifter från dessa år i detta avsnitt.

De uppgifter som presenteras här är baserade på de senaste tillgängliga åren med data, men tidigare statistik visar att dessa mönster har varit relativt stabila över tid. Detta indikerar att sambandet mellan låg inkomst, låg utbildning och överskuldsättning inte är en tillfällig trend utan en strukturell riskfaktor.

Figur 4: Inkomstgrupper bland överskuldssatta, 2021. Källa: Kronofogden, SCB och egna beräkningar.

Figur 5: Utbildningsnivå bland överskuldssatta, 2022. Källa: Kronofogden, SCB och egna beräkningar.

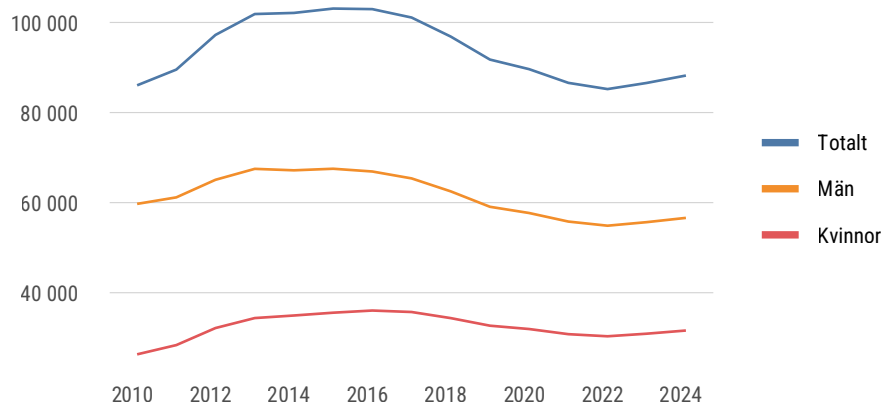
Långvarig överskuldssättning – utveckling och könsfördelning

Personer med långvarig överskuldssättning utgör en särskilt utsatt grupp i samhället. Kronofogden definierar ”evighetsgäldenärer” som individer som har funnits i deras register i minst 20 år. Dessa personer har sannolikt små möjligheter att bli skuldfria på egen hand, vilket gör att de riskerar att förbli fast i ekonomisk utsatthet under stora delar av sina liv. Antalet evighetsgäldenärer har över tid varierat mellan 90 000 och 100 000 personer, men den senaste utvecklingen visar en ökande trend. Detta tyder på att nuvarande åtgärder inte är tillräckliga för att

vända den negativa skuldsituationen för denna grupp.

I dagsläget finns det cirka 90 000 evighetsgäldenärer i Sverige, motsvarande ungefär 1 % av befolkningen, vilket illustreras i Figur 6. Efter 2017 minskade antalet evighetsgäldenärer, en utveckling som enligt Kronofogden till stor del berodde på att många av de gäldenärer som tillkommit sedan 2010 fortfarande hade skulder från 90-talskrisen. Tre decennier senare har en del av dessa personer avlidit eller fått skuldsanering, vilket bidragit till nedgången (Dagens Arbeta, 2019). Denna nedåtgående trend bröts dock 2022, och sedan dess har antalet evighetsgäldenärer åter börjat öka.

Problemet med långvariga skulder är betydligt vanligare bland män än bland kvinnor; hela 65 % av alla evighetsgäldenärer är män. Som beskrivits ovan kan denna könsskillnad troligen förklaras av en kombination av strukturella faktorer och beteendemönster. Den långsiktiga problematiken kan också hänga samman med könsskillnader i benägenheten att söka hjälp.

Figur 6: Antal evighetsgäldenärer totalt samt fördelat på män och kvinnor, 2010–2024. Källa: Kronofogden.

Fler ansöker om skuldsanering – men färre beviljas

Skuldsanering har blivit en alltmer efterfrågad åtgärd för individer med allvarliga ekonomiska svårigheter och syftar till att ge överskuldssatta en möjlighet att få en ny ekonomisk start. Digitalisering och förenklade processer har lett till en kraftig ökning av ansökningar under de senaste åren.

Sedan 2010 har antalet ansökningar om skuldsanering nästan fördubblats, se Figur 7. En bidragande orsak är lagändringar som har förenklat ansökningsförfarandet. En större lagändring skedde 2016, som gjorde det möjligt att ansöka digitalt och att söka skuldsanering igen även om man fått det tidigare. Detta ledde till att antalet ansökningar ökade med 57 %, till cirka 30 000 ansökningar per år. Men det är fortfarande endast en liten andel av de överskuldssatta som faktiskt ansöker om skuldsanering, omkring 7 procent.

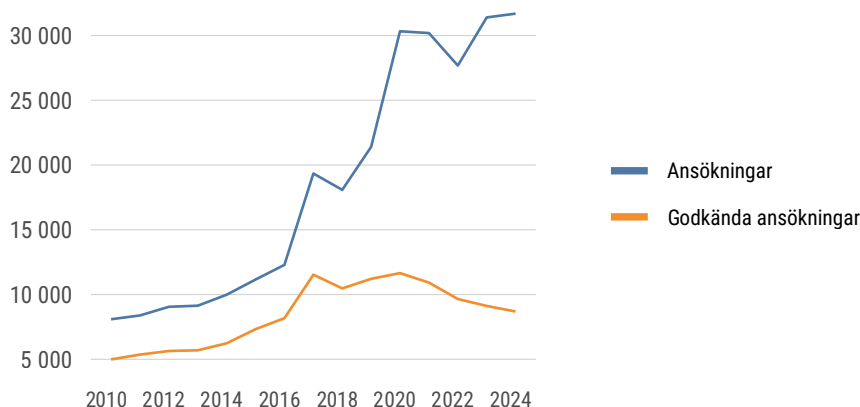
Samtidigt har antalet godkända ansökningar inte ökat i samma takt som de

inkomna. Beviljandegraden har minskat från 60 % år 2010 till 26 % år 2024. Enligt Kronofogden beror detta på att fler individer som ansöker inte uppfyller kraven för skuldsanering (Kronofogden, 2025).

Något förvånande har även det faktiska antalet beviljade skuldsaneringar minskat med 25 % sedan 2020, samtidigt som antalet överskuldssatta har ökat. Detta kan tyda på att prövningen har blivit striktare, att färre personer uppfyller kraven eller att systemet i sin nuvarande form inte förmår fånga upp den växande gruppen överskuldssatta.

Detta tyder på att många skuldssatta individer befinner sig i ett slags mellanläge, de har stora ekonomiska svårigheter, men når inte upp till kriterierna för skuldsanering. Det indikerar att det kan finnas behov av andra typer av stödåtgärder, till exempel enklare former av skuldavveckling eller förstärkt rådgivning.

En tydlig könsskillnad framträder i ansökningsstatistiken. Trots att kvinnor utgör 33 % av de överskuldssatta står de för 45 % av ansökningarna. Det tyder på att kvinnor i högre grad än män är benägna att söka hjälp för sin skuldsituation, vilket kan spegla skillnader i handlingsmönster, förtroende för myndigheter eller upplevd skam kopplad till skulder. Ansökningar från kvinnor har också en större sannolikhet att bli godkända. År 2024 blev 29 % av kvinnors ansökningar godkända; samma siffra för männen var 26 %.

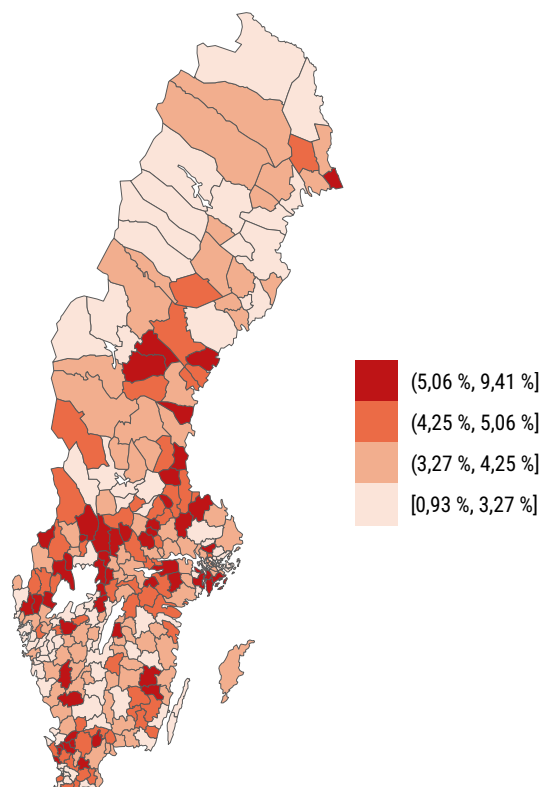
Figur 7: Antal ansökningar om skuldsanering och beviljade ansökningar, 2010–2024.
Källa: Kronofogden.

Stora skillnader mellan kommuner

Figur 8 visar att andelen överskuldssatta varierar avsevärt mellan olika kommuner i Sverige, vilket speglar de stora ekonomiska klyftorna i landet. I vissa kommuner med lägre medianinkomst, såsom Ljusnarsberg och Perstorp, är överskuldssättningen särskilt utbredd, där cirka 9,4 % av befolkningen är registrerade hos Kronofogden. Dessa kommuner kännetecknas ofta av en svag arbetsmarknad, hög arbetslöshet och en större andel invånare med låg utbildningsnivå, vilket sammantaget bidrar till ekonomisk sårbarhet och ökad risk för överskuldssättning.

I kontrast till detta är andelen överskuldssatta betydligt lägre i ekonomiskt starka kommuner såsom Vellinge, Täby, Danderyd och Lomma, där endast omkring 1 % av befolkningen är registrerade med skulder. Dessa kommuner har generellt en högre medianinkomst, en stabil arbetsmarknad och en befolkning med högre utbildningsnivå, vilket skapar bättre ekonomiska förutsättningar och minskar risken för allvarliga skuldproblem.

Denna geografiska variation i överskuldssättning tycks återspegla underliggande socioekonomiska skillnader mellan kommuner, såsom inkomstnivåer, utbildningsbakgrund och arbetsmarknadssituation, faktorer som i sin tur påverkar hushållens ekonomiska förutsättningar och risken för långvarig skuldssättning.

Figur 8: Andel överskuldssatta individer per kommun i Sverige, 2024. Mörka färger indikerar en högre andel överskuldssatta individer i kommunen. Källa: Kronofogden, SCB och egna beräkningar.

Konsumtionslån och kreditgivning utanför banksektorn

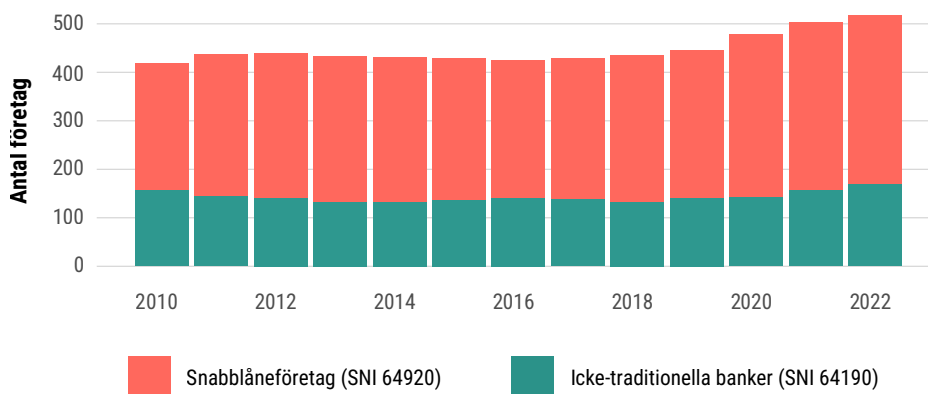
Konsumtionslån har blivit allt vanligare de senaste åren och kännetecknas ofta av korta återbetalningstider och höga kostnader. Denna utveckling har troligen bidragit till den ökade skuldssättningen över tid.

Mellan 2010 och 2024 har antalet företag som ägnar sig åt utlåning, men som inte tillhör den traditionella banksektorn, ökat markant. Dessa företag kan klassificeras genom så kallade SNI-koder och delas in i två huvudkategorier. Den första, SNI 64190, omfattar kreditmarknadsföretag, spar- och låneföreningar

samt finansiella institut som erbjuder inlåning och krediter utan att vara fullvärdiga banker. Den andra, SNI 64920, inkluderar företag som bedriver kreditgivning utan att vara banker eller traditionella kreditinstitut, däribland de så kallade snabblåneföretagen.

Det är dock viktigt att notera att dessa SNI-koder även inkluderar företag som erbjuder kreditlösningar till företag eller institutioner och inte enbart kreditgivning till privatpersoner. Därför ger dessa koder snarare en fingervisning än en exakt uppskattning av hur marknaden för kreditgivning till individer har utvecklats.

Figur 9 visar att båda typerna av kreditgivare har ökat i antal, men framför allt har den senare kategorin, där snabblåneföretagen ingår, vuxit kraftigt. Mellan 2010 och 2023 tillkom 88 nya företag, vilket motsvarar en ökning på 34 %. Under samma period ökade antalet kreditinstitut inom den icke-traditionella banksektorn med 11 stycken, motsvarande en ökning på 7 %.

Figur 9: Antal kreditinstitut enligt SNI-definition, 2010–2024. Källa: SCB och egna beräkningar.

Kartläggningar från Finansinspektionen (FI) visar att snabblåneföretag står för den största risken för betalningsproblem jämfört med traditionella banker och andra kreditgivare. Nästan var sjätte låntagare hos dessa institut får inkassokrav, medan motsvarande siffra för storbanker är en på 300. Långivare beviljar ofta lån utan att säkerställa att låntagaren har råd att betala tillbaka. FI:s rapport visar att vart femte blancolån gick till personer som, efter att ha betalat sina månads-kostnader, inte hade pengar kvar att leva för (Finansinspektionen, 2022).

Nya regleringar

Sedan 2018 har konsumentkreditlagen särskilda regler för så kallade högkostnads-krediter, alltså lån med mycket hög ränta. En kredit räknas som en högkostnads-kredit om den effektiva räntan är minst referensräntan enligt räntelagen plus 30 procentenheter. Dessa regler gäller dock inte för bostadslån eller kreditköp, som exempelvis fakturaköp.

För att skydda konsumenter finns begränsningar för dessa lån. Det finns ett

räntetak som begränsar hur hög räntan får vara och ett kostnadstak som hindrar att lånets totala kostnad blir orimligt hög. Dessutom ställs krav på tydlig information i marknadsföringen av sådana lån, och det finns regler som begränsar möjligheten att förlänga eller ta nya lån för att betala av gamla skulder.

Riksdagen har beslutat om skärpta regler för att ytterligare skydda konsumenterna från dyra och riskfyllda lån. Från den 1 mars 2025 kommer räntetak och kostnadstak att omfatta fler typer av krediter, och det tillåtna räntetaket sänks från 40 till 20 procent utöver referensräntan. Dessa ändringar i konsumentkreditlagen syftar till att minska överskuldsättning och göra det svårare för kreditbolag att erbjuda lån med mycket höga kostnader (Sveriges riksdag, 2024).

Regeringen har även lagt fram en lagrådsremiss med förslag om att endast kreditinstitut med tillstånd att driva bankrörelse ska få bevilja eller förmedla konsumentkrediter. Syftet är att stärka konsumentskyddet och motverka osund kreditgivning som kan leda till överskuldsättning. Som en del av detta förslag föreslås att lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter upphävs, vilket innebär att konsumentkreditinstitut inte längre kommer att få bedriva verksamhet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2025 (Regeringskansliet, 2025).

Dessa åtgärder kan leda till att de mest oseriösa aktörerna försvinner från marknaden, vilket minskar risken för oskäligen lånevillkor och överbelåning. Däremot är det inte uppenbart att de är tillräckliga för att motverka bristfälliga riskbedömningar vid utlåning av konsumentkrediter.

2. Skuldindrivning och skuldsanering i Sverige

Att ha obetalda skulder är en situation som många kan hamna i någon gång i livet. I Sverige finns tydliga regler och system för att hantera skulder, både för den som lånat ut pengar och för den som inte kan betala. Skuldindrivning handlar om att försöka få tillbaka pengar som någon är skyldig, medan skuldsanering är en möjlighet för svårt skuldsatta att få en ny ekonomisk start. Skuldindrivning och skuldsanering regleras av lagstiftning som syftar till att balansera borgenärernas rätt att få betalt och gäldenärens möjlighet till ekonomisk rehabilitering. I detta avsnitt beskriver vi hur skuldindrivning och skuldsanering går till i Sverige.

Vad händer om man inte betalar sina skulder?

Om en person inte betalar sina räkningar eller skulder i tid skickar företaget eller personen som lånat ut pengarna oftast en betalningspåminnelse. Om betalningen fortfarande uteblir kan ärendet skickas vidare till ett inkassoföretag, som påminner och försöker få personen att betala.

När en skuld hamnar hos ett inkassoföretag tillkommer ofta avgifter, vilket gör att den totala skulden blir större. Inkassoföretagen har rätt att ta ut en inkassoavgift, och om skulden inte betalas kan även dröjsmålsränta och andra kostnader läggas till. Detta gör att det snabbt kan bli dyrt att inte betala i tid.

Om en skuld fortfarande inte regleras kan borgenären – den som har rätt att få betalt – vända sig till Kronofogden. Kronofogden är en myndighet med uppdrag att driva in obetalda skulder från företag, privatpersoner och den offentliga sektorn. Myndigheten är unik i ett internationellt perspektiv, då indrivning i andra länder sköts genom domstolsväsendet, polisen eller privata aktörer.

Att skuldindrivning hanteras av en statlig myndighet bidrar till ökad rättsäkerhet och transparens. Som statlig aktör har Kronofogden ett särskilt samhällsuppdrag som inte enbart handlar om att driva in skulder, utan också om att ta hänsyn till gäldenärens situation. Myndigheten erbjuder möjlighet till skuldsanering och samverkar med rådgivande instanser som exempelvis kommunal budget- och skuldrådgivning. Samtidigt bidrar Kronofogden med statistik och analys som stärker samhällets kunskap om överskuldsättning och gör det möjligt att utforma mer träffsäkra åtgärder.

Det första steget i indrivningsprocessen är att borgenären ansöker om ett betalningsföreläggande hos Kronofogden. Då skickas ett kravbrev till gäldenären – den som är skyldig pengar – som måste svara inom en angiven tidsfrist genom att antingen betala eller bestrida kravet. Om gäldenären bestrider kravet kan borgenären driva ärendet vidare i domstol. Om kravet varken bestrids eller beta-

las fastställs skulden och registreras hos Kronofogden. Borgenären kan därefter välja att driva in skulden omedelbart eller vid ett senare tillfälle.

En fastställd skuld registreras även hos kreditupplysningsföretag, vilket leder till en betalningsanmärkning. Detta kan göra det betydligt svårare att exempelvis få lån, hyra bostad eller ingå andra ekonomiska avtal i framtiden.

Om borgenären begär hjälp med indrivningen kan Kronofogden besluta om utmätning. Det innebär att skulden drivs in genom att man beslagtar en del av gäldenärens inkomst eller tillgångar, exempelvis pengar på ett bankkonto, värdeföremål såsom en bil eller, i vissa fall, en fastighet.

Borgenärer betalar en administrativ avgift till Kronofogdemyndigheten. År 2023 var ansökningsavgiften för ett betalningsföreläggande 300 kronor för den som skickar in ärendet digitalt och 380 kronor för en ansökan på papper. Om borgenären vill att Kronofogden aktivt driver in skulden genom utmätning tillkommer en avgift på 600 kronor.

Kommunernas budget- och skuldrådgivning

Budget- och skuldrådgivning är en lagstadgad tjänst som kommunerna är skyldiga att tillhandahålla. Rådgivarnas uppdrag är att ge stöd och vägledning till individer som behöver hjälp med sin vardagsekonomi eller sin skuldsituation. Rådgivningen är kostnadsfri, och rådgivarna har tystnadsplikt.

Bland annat kan rådgivarna hjälpa till att kartlägga skulder, informera om skuldsanering och bistå vid ansökningsprocessen hos Kronofogden. Trots detta visar en kartläggning från Konsumentverket (2023) att tillgången till rådgivning varierar kraftigt mellan kommunerna. Den genomsnittliga väntetiden är knappt tre veckor, men kan variera från en till 24 veckor.

Vidare framgår det att kommunernas resurser för budget- och skuldrådgivning inte motsvarar behovet. Kommuner med en hög andel överskuldssatta invånare erbjuder i genomsnitt mindre rådgivningstid. I snitt ges drygt två timmars rådgivning per överskuldssatt, men variationen är stor – från mindre än en minut till över åtta timmar per person.

Vad är skuldsanering?

Skuldsanering ger en möjlighet till skuldavskrivning för personer med så stora skulder att de inte kan betala tillbaka dem inom en överskådlig framtid. Skuldsaneringen infördes år 1994 genom den då nyantagna skuldsaneringslagen. Lagens huvudsakliga syfte är att bidra till en ekonomisk rehabilitering av svårt skuldssatta personer.

Individer ansöker själva om skuldsanering. I dagsläget tar det elva månader att få beslut om skuldsanering.² Om Kronofogden beviljar ansökan fastställs en

2 Kronofogdens väntetider uppdateras kontinuerligt på deras hemsida, se <https://kronofogden.se/kontakta-oss/vantetider>

betalningsplan, vanligtvis på fem år, där ett så kallat förbehållsbelopp avgör hur stor del av inkomsten personen får behålla. Finns det beaktansvärda skäl kan en kortare betalningsperiod vara aktuell. Betalningsfria månader infaller i juni och december för att ge ett visst ekonomiskt andrum under saneringstiden. Den som redan lever på existensminimum kan helt befrias från betalningar.

I normalfallet ska gäldenären inte ha några dyrbara tillgångar. Gäldenären förutsätts ha sålt av sådan egendom för att betala av sina skulder. Detta anges inte uttryckligen i lagtexten, men enligt ett ställningstagande av Kronofogden bör en fastighet eller bostadsrätt med ett nettovärde som inte är högre än ca 200 000 kr inte vara ett hinder för skuldsanering. En samlad bedömning ska göras av gäldenärens situation (Kronofogden, 2018a).

När skuldsaneringsperioden är avslutad skrivs resterande skulder av, vilket ger personen en ekonomisk nystart. Kronofogden kan besluta om skuldsanering även om någon av borgenärerna motsätter sig det, men dessa har möjlighet att överklaga beslutet till domstol. Borgenärer kan även ansöka om att den skuldsatte ska betala mer, om den ekonomiska situationen har förbättrats under skuldsaneringsperioden. En skuldsanering kan förlängas med upp till två år om den skuldsatte inte har följt betalningsplanen. En beviljad skuldsanering medför alltid en betalningsanmärkning hos kreditupplysningsföretagen, vilken normalt ligger kvar i fem år från beslutsdatumet.

Det finns två typer av skuldsanering. Skuldsanering för privatpersoner ger en skuldsatt individ en chans att bli skuldfri, medan skuldsanering för företagare riktar sig till enskilda näringsidkare som har stora skulder på grund av sin verksamhet.

Hur bedöms en ansökan om skuldsanering

För att få en skuldsanering beviljad av Kronofogden gör myndigheten en noggrann bedömning av personens ekonomiska situation. Följande faktorer spelar in i beslutet:

- » **Insolvens:** För att få skuldsanering måste gäldenären vara *kvalificerat insolvent*. Det innebär att skuldens omfattning och framtida inkomstutsikter gör att individen inte kommer kunna betala tillbaka skulden under överskådlig tid.
- » **Skälighet:** Personen ska ha gjort rimliga ansträngningar för att betala sina skulder och inte medvetet ha försatt sig i en ekonomisk situation som kräver skuldsanering.
- » **Tidigare ekonomisk hantering:** Om personen tidigare fått skuldsanering kan det påverka möjligheten att få en ny.
- » **Sociala och personliga förhållanden:** Faktorer som sjukdom, arbetslöshet eller separation kan påverka beslutet.

För att avgöra om en gäldenär är kvalificerat insolvent görs en bedömning baserad på personens totala skuldbörda i förhållande till en prognos över nuvarande och framtida inkomster. Lagen anger dock inte hur lång tid en återbetalningsoförmåga måste bestå för att skuldsanering ska kunna beviljas. I den insolvensutredning som låg till grund för skuldsaneringslagens införande framhölls att betalningsoförmågan bör vara, om inte permanent, så pass varaktig att den kan antas bestå under en längre tid – ungefär fem till tio år (SOU 1990:74). Högsta domstolen har dock i ett rättsfall från 2010 uttalat att en betalningsoförmåga under 15 år inte är tillräcklig för att slå fast att gäldenären saknar återbetalningsförmåga inom överskådlig tid (NJA, 2010).

Även kring skäligheten saknas tydliga riktlinjer i lagtexten. Enligt en analys från Kronofogden är det framför allt tre faktorer som påverkar möjligheten att få skuldsanering: orsaken till betalningsproblemen, ålder på den som ansöker och om gäldenären har besökt en budget- och skuldrådgivare (Kronofogden, 2018b).

Sannolikheten att beviljas skuldsanering ökar med stigande ålder, vilket delvis kan förklaras av att äldre personer, särskilt pensionärer, har svårare att förändra sin inkomstsituation och ofta har varit skuldsatta under lång tid. Orsaken till skuldsättningen spelar också en avgörande roll; dramatiska livshändelser som sjukdom eller skilsmässa ökar chansen att få skuldsanering, till skillnad från exempelvis överkonsumtion som i högre grad bedöms ha kunnat påverkas av individens eget agerande.

Att ha fått stöd av kommunal budget- och skuldrådgivning är dessutom en viktig framgångsfaktor. Analysen visar att beviljandegraden är betydligt högre bland dem som tagit hjälp, vilket sannolikt beror på att både rätt målgrupp nås och ansökningarna håller högre kvalitet.

Varför ansöker så få om skuldsanering?

Sedan 2020 har cirka 30 000 personer per år ansökt om skuldsanering i Sverige. Samtidigt är nästan 440 000 personer registrerade för skuldindrivning, varav 90 000 har funnits i Kronofogdens register i över 20 år. Att så få ansöker om skuldsanering i förhållande till antalet överskuldsatta kan ha flera förklaringar. En svensk studie lyfter fram faktorer såsom brist på kunskap och information, sjukdom, mental ohälsa och socialt stigma som hinder för ansökan (Sandvall, 2016). Studien visar att många överskuldsatta individer saknar information om skuldsanering, vilket gör att de inte utnyttjar möjligheten.

I ett pågående forskningsprojekt undersöker Dahlberg et al. (2024) effekterna av en informationsinsats riktad till överskuldsatta individer i Sverige. Studien utvärderar ett informationsexperiment där Kronofogden kontaktade slumpmässigt utvalda överskuldsatta individer och informerade dem om möjligheten till skuldsanering. Preliminära resultat visar att insatsen ökade andelen ansökningar om skuldsanering. Detta tyder på att många skuldsatta individer inte ansöker

om skuldlättnad, trots att de skulle kvalificera sig, vilket kan bero på okunskap, stigma eller bristande tillit till myndigheter. Fler forskningsstudier tyder på att just information kan spela en avgörande roll. Kleiner et al. (2021) och Antill et al. (2024) visar att ökad information till överskuldssatta individer i USA påverkar sannolikheten att de ansöker om skuldsanering.

Ett annat hinder är att många upplever att de saknar en tydlig översikt över sina skulder, vilket gör ansökningsförfarandet överväldigande (Sandvall, 2016). Endast 40 % av dem som ansöker om skuldsanering gör det med stöd av en skuldrådgivare. Samtidigt visar statistik från Kronofogden att sannolikheten för att få en ansökan godkänd ökar om den sökande har fått hjälp av en rådgivare (BUS, 2024). Detta understryker vikten av kommunernas budget- och skuldrådgivning i att vägleda och stödja individer genom ansökningsprocessen.

Utöver bristen på information och stöd kan den låga ansökningsfrekvensen också bero på de höga individuella kostnaderna förknippade med skuldsanering. Förutom de ekonomiska konsekvenserna, såsom begränsad tillgång till krediter och strikta inkomstrestriktioner under återbetalningsperioden, innebär skuldsanering ofta en social kostnad i form av stigma. Forskning visar att skuldsättning är starkt kopplad till socialt stigma, vilket kan avskräcka individer från att söka hjälp (Guiso et al., 2013; Bursztyn et al., 2019).

3. Hur skiljer sig skuldsanering i andra länder från Sverige?

Sättet att hantera skuldsanering skiljer sig åt mellan olika länder. I USA, Storbritannien och Frankrike finns fler alternativ för att hantera överskuldssättning, vilket gör systemen mer flexibla och tillgängliga för en bredare grupp av personer. Dessa länder erbjuder både långsiktiga återbetalningsplaner och snabbare lösningar för personer med låg inkomst.

I USA betraktas överskuldssättning ofta som ett marknadsmisslyckande där både långivare och låntagare delar ansvaret. Detta leder till en mer förlåtande inställning med snabbare och mer tillgängliga konkursförfaranden. Det finns två huvudsakliga alternativ: *Chapter 7*, där skulder avskrivs snabbt genom försäljning av tillgångar, och *Chapter 13*, där skulder återbetalas under tre till fem år baserat på den disponibla inkomsten (United States Courts, 2025a, 2025b).

Chapter 7 används oftast av personer med låg inkomst och få tillgångar. Processen är snabb och avslutas vanligtvis inom fyra till sex månader, men innebär att vissa icke-undantagna tillgångar kan säljas av konkursförvaltaren för att betala av skulder. Man kan dock behålla sitt hem och personliga ägodelar om deras värde ligger inom de federala eller statliga undantagsgränserna.

Chapter 13 används däremot av personer som har en stabil inkomst och vill behålla sina tillgångar, inklusive bostaden, även om deras eget kapital överstiger undantagsgränserna för *Chapter 7*. Under *Chapter 13* fördelas betalningarna över tre till fem år beroende på om inkomsten ligger över eller under delstatens medianinkomst, och så länge låntagaren följer betalningsplanen kan denne behålla sina tillgångar oavsett värde. Denna process är mer komplex och tidskrävande än *Chapter 7*, men den ger möjlighet att undvika försäljning av egendom och kan också vara fördelaktig för att stoppa en pågående tvångsförsäljning. Båda processerna möjliggör en snabbare ekonomisk nystart jämfört med det svenska systemet, men kan samtidigt påverka kreditvärdigheten i upp till tio år.

I USA, till skillnad från Europa, är det även vanligt med så kallade *non-recourse-lån*, vilket innebär att låntagaren kan lämna tillbaka sitt hus utan att bli personligt ansvarig för eventuell kvarstående skuld om lånet inte kan betalas tillbaka (IRS, 2025).

I Storbritannien erbjuds flera alternativ beroende på individens ekonomiska situation. En IVA (*individual voluntary arrangement*) liknar det svenska systemet med en avbetalningsplan som vanligtvis varar i fem år, men individen behö-

ver inte sälja av tillgångar så länge de följer avbetalningsplanen. Under denna tid gör individen regelbundna betalningar till en insolvensförvaltare, som fördelar pengarna till borgenärerna. Borgenärerna måste acceptera IVA:n om de som representerar minst 75 % av skuldbeloppet röstar för den, och i slutet av perioden avskrivs resterande skulder (GOV.UK, 2025a, Citizens Advice, 2025).

För personer med lägre inkomster finns DRO (*debt relief order*), som är en snabbare lösning där skulder avskrivs efter tolv månader utan krav på återbetalning eller försäljning av tillgångar. Denna metod är avsedd för dem vars skulder inte överstiger 50 000 pund och vars tillgångar sammanlagt är värda mindre än 2 000 pund (GOV.UK, 2025b). Konkurs (*bankruptcy*) är det mest ingripande alternativet och kan leda till försäljning av tillgångar, men de flesta skulder avskrivs efter ett år (GOV.UK, 2025c).

I Frankrike erbjuder systemet fler anpassade alternativ beroende på individens situation. En återbetalningsplan (*plan de redressement conventionnel*) gör det möjligt att omstrukturera skulderna över en period på upp till sju år (Service Public, 2025a). Om ingen överenskommelse nås mellan borgenär och gäldenär kan kommissionen besluta om obligatoriska åtgärder (*mesures imposées*), inklusive räntereduktion, betalningsuppehåll och delvis avskrivning av skulder. Personer som omfattas av dessa åtgärder lever på ett fastställt existensminimum (*reste à vivre*) men behåller sina tillgångar så länge avbetalningsplanen följs (Service Public, 2025b).

För personer i extrem ekonomisk nöd finns en personlig återhämtningsplan (*procédure de rétablissement personnel*), där skulder kan avskrivas helt eller delvis. Om gäldenären har tillgångar kan de säljas för att betala av skulderna, men om inga värdefulla tillgångar finns sker skuldsaneringen utan likvidation (Service Public, 2025c).

Tysklands och de nordiska ländernas skuldsanering delar flera gemensamma drag, men skiljer sig i detaljer kring processens utformning, betalningsperiodens längd och gäldenärens ansvar. I samtliga länder är skuldsanering en rättslig process där gäldenären måste ansöka hos en domstol eller myndighet och bevisa att den ekonomiska situationen inte kan lösas genom andra åtgärder. En fastställd betalningsplan gäller under en bestämd period, där gäldenären måste betala en del av sin inkomst till borgenärerna. I Tyskland, Finland och Danmark är betalningsperioden tre år och i Sverige och Norge fem år.

En viktig skillnad är hur processen inleds. I Tyskland och Norge måste gäldenären först försöka nå en frivillig uppgörelse med borgenärerna innan en ansökan om skuldsanering kan lämnas in till domstol. I Sverige, Finland och Danmark finns inget sådant krav, men domstolen, eller Kronofogden i Sverige, granskar noga om gäldenären har gjort allt som rimligen kan förväntas för att lösa sin skuldsituation. Nedan beskriver vi de enskilda ländernas situation i mer detalj.

Det tyska systemet för skuldsanering, *Restschuldbefreiung*, infördes år 1999 som en del av den nya insolvenslagen (*Insolvenzordnung, InsO*). För gäldenären är det obligatoriskt att först försöka nå en utomrättslig överenskommelse med borgenärerna. Om detta misslyckas kan en formell ansökan om skuldsanering lämnas in till den lokala tingsrätten, där en förvaltare utses för att hantera processen. Därefter kan ett insolvensförfarande ske där gäldenärens utmätbara inkomst under en period på tre år överlämnas till förvaltaren som fördelar pengarna mellan borgenärerna.

År 2020 sänktes betalningsperioden från sex till tre år. Även innan 2020 kunde betalningsperioden förkortas till tre år under förutsättning att gäldenären hade betalat minst 35 procent av sina skulder (BMJ, 2020). Om skuldsanering beviljas en andra gång förlängs perioden till fem år. Denna betalningsperiod, känd på tyska som ”Wohlverhaltensphase” (gott uppförande-perioden), innebär att gäldenären måste uppfylla vissa krav och visa ett ansvarsfullt ekonomiskt beteende, exempelvis genom att arbeta, aktivt söka arbete eller delta i arbetsmarknadsåtgärder. Under perioden beslagtas all inkomst som överstiger en fastställd miniminivå och fördelas till borgenärerna (BMJ, 2024).

I Finland ansöker gäldenären om skuldsanering hos tingsrätten. Skuldsanering kan beviljas privatpersoner vars betalningsförmåga är varaktigt nedsatt på grund av faktorer som sjukdom, arbetslöshet eller andra oförutsedda livsförändringar. Domstolen gör en helhetsbedömning av den sökandes situation och kan avslå ansökan om det finns hinder, såsom oansvarig skuldsättning eller tidigare skuldsanering. Trots hinder kan skuldsanering ändå beviljas om det finns särskilda skäl (Rättstjänstverket, 2024).

Vid inledningen av skuldsaneringen fastställs en betalningsmån – den summa som gäldenären ska betala tillbaka till borgenärerna varje månad – vilken baseras på inkomster och fasta kostnader. Gäldenären får behålla tillgångar som behövs för en dräglig levnadsnivå. Normalt sker återbetalningen under en period på tre år, men om särskilda hinder föreligger, exempelvis om domstolen konstaterat att gäldenären begått brott eller varit oaktsam med sin skuldförvaltning, kan perioden förlängas upp till fem år. Under hela betalningsplanen har borgenären rätt att begära en undersökning av möjligheten till tilläggsprestation. Detta innebär att om gäldenärens inkomster ökar med mer än 2 000 euro under ett kalenderår, justeras betalningsbeloppet uppåt för den del av ökningen som överstiger denna gräns. Det är dock värt att notera att gäldenären ofta får behålla en del av denna inkomstökning, vilket bidrar till att incitamenten att aktivt arbeta och söka jobb kvarstår (Rättstjänstverket, 2024).

I Norge hanteras indrivning av statliga skulder, såsom skatteskulder, via det norska skatteverket (*Skatteetaten*). Gäldenärer kan ansöka om betalningsanstånd för statliga skulder till Skatteetaten. Privata skulder hanteras av en särskild enhet inom polisen (*namsmann*), likt den svenska Kronofogden. Även skuldsane-

ring (*gjeldsordning*) hanteras av denna enhet inom polisen. Ansökan behandlas i två steg. Först hjälper en handläggare till med att författa ett förslag om frivillig skuldsanering som skickas till borgenärerna. Om denna inte godkänns kan en ansökan om tvingande skuldsanering göras via domstol.

Betalningsplanen är normalt fem år, och alla inkomster över en fastslagen summa betalas till borgenärerna. Normalt får gäldenären behålla en bostad och eventuellt bil. Till skillnad från i Sverige så är det i Norge gäldenärens skyldighet att meddela sina borgenärer om det sker några inkomstökningar under återbetalningsperioden, och gäldenären ska sedan själv ansvara för att använda överskottet till att betala av skulderna (Politiet, 2025).

Det danska skuldsaneringssystemet, som funnits sedan 1984, är en rättslig process där ansökan görs i konkursrätten, som är en del av den lokala tingsrätten. Ansökan kräver att man redogör för samtliga tillgångar, skulder och inkomstkällor, samt att man kan visa att den nuvarande och framtida ekonomiska situationen inte möjliggör full återbetalning. Vid granskning kollar domstolen även på personliga omständigheter, exempelvis om skulderna uppkommit på grund av oförutsedda händelser såsom arbetslöshet eller sjukdom. Skuldsanering godkänns i vanliga fall inte om överskuldssättningen uppstått på grund av att individen agerat oansvarigt i förhållande till sin ekonomi; undantag görs dock för gäldenärer med långvarig skuldproblematik. Normalt ska individen också ha fasta inkomst- och bostadsförhållanden. Om gäldenären äger en bostad eller något annat av värde kan konkursrätten kräva att tillgångarna säljs för att skuldsanering ska bli aktuellt (Danmarks Domstole, 2025).

Om tingsrätten bedömer att ansökan uppfyller kraven inleds ett formellt förfarande, där en *medhjælper* (vanligtvis en privat jurist) utses för att bistå i att utarbeta en återbetalningsplan. Denna plan fastställer den summa som den skuldsatte ska betala varje månad, baserat på dennes inkomster och nödvändiga levnadskostnader. Precis som i Finland innebär detta att individen får behålla inkomstökningar under återbetalningsperioden. 2022 sänktes återbetalningsperioden från fem till tre år.

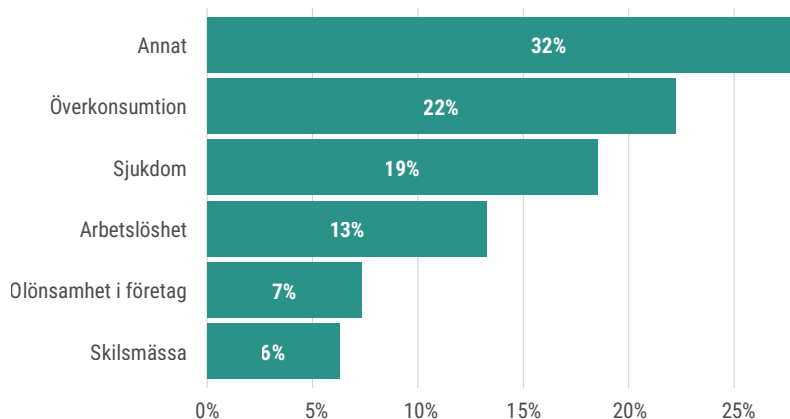
Generellt sett erbjuder USA, Storbritannien och Frankrike fler och snabbare alternativ för skuldsanering beroende på inkomstnivå och skuldbörda, medan Tyskland och de nordiska länderna erbjuder endast en typ av skuldsanering. Sverige sticker i sammanhanget ut med en statlig myndighet som är ansvarig för att driva in skulder samt en relativt lång återbetalningsperiod på fem år. Till skillnad från Sverige har Danmark och Finland ett system som innebär att gäldenären får behålla en del av eventuella inkomstökningar under återbetalningsperioden, vilket bibehåller incitamenten att arbeta och söka nya jobb.

4.Orsaker bakom överskuldssättning och effekter av skuldsanering

Överskuldssättning kan bero på en rad olika faktorer, men intervjustudier har visat att den främsta orsaken ofta är oförutsedda händelser som påverkar individens ekonomi negativt (Sandvall, 2011). Personer som ansöker om skuldsanering måste själva uppge den huvudsakliga anledningen till sina ekonomiska svårigheter. Som Figur 10 visar, anger endast 22 % överkonsumtion som huvudorsak, medan en majoritet på 78 % pekar på faktorer såsom arbetslöshet, skilsmässa, sjukdom och olönsamhet i eget företag. Detta mönster bekräftas av en svensk studie som visar att risken för att bli överskuldssatt ökar med 25 % när en maka eller make dör (Majlesi et al., 2025).

Utöver livshändelser spelar även individens beteende, finansiella kunskap och sociala nätverk en avgörande roll för risken att hamna i ekonomiska svårigheter. Studier har visat att bristande finansiell förståelse och svagt socialt stöd kan bidra till överskuldssättning, medan ett starkt nätverk och goda ekonomiska kunskaper kan fungera som skyddande faktorer (Lusardi och Tufano, 2015; Parise och Peijnenburg, 2019; Kalda, 2020; Keys et al., 2023).

Miljön vi växer upp i påverkar skuldsättning mer än genetiska faktorer. Bos et al. (2025) undersöker sambandet mellan uppväxtmiljö och ärftliga faktorer genom att analysera överskuldssättning hos svenska adoptivbarn i vuxen ålder, i relation till både deras biologiska och adoptivföräldrar. Studien visar att såväl arv som miljö påverkar sannolikheten att utveckla skuldproblematik, men att uppväxtmiljön har nästan fyra gånger större betydelse än genetiska faktorer. Detta kan förklaras av exempelvis föräldrarnas resurser och ekonomiska vanor och den kunskap som överförs till barnen. Resultaten understryker vikten av utbildningsinsatser och sociala stödstrukturer för att förebygga skuldproblem och stärka individers ekonomiska motståndskraft.

Figur 10: Självrapporterade orsaker till skuldproblem bland individer som ansöker om skuldsanering. Källa: Kronofogden och egna beräkningar.

Negativa aspekter med att vara överskuldssatt

Överskuldssättning är ett växande samhällsproblem som kan få allvarliga konsekvenser för både individen och samhället i stort. Förutom de ekonomiska påfrestningarna kan alltför höga skulder leda till social och psykologisk stress, vilket i sin tur kan påverka arbetsförmåga, hälsa och livskvalitet. Forskning har visat att överskuldssatta individer ofta upplever negativa effekter på sin psykiska hälsa och sitt arbetsliv. I detta avsnitt presenteras forskning som belyser de negativa konsekvenserna av överskuldssättning, med fokus på produktivitet, hälsa och sysselsättning.

Forskning har visat att finansiella problem är associerade med lägre produktivitet (Maturana och Nickerson, 2020, Bernstein et al., 2021) och ökad psykisk ohälsa, både hos den skuldssatta och hos anhöriga (Ahlström, 1998; Bridges och Disney, 2010; Meltzer et al., 2013; Östergren et al., 2022; Rojas, 2023a). Dessutom har studier funnit en kraftigt ökad risk för självmord i samband med överskuldssättning (Rojas, 2022; Levinsson et al. 2023; Rojas, 2023b). Kronofogden har under flera års tid sett en ökning av antal självmordshot som myndigheten tar emot, och beskriver ett tydligt samband mellan ekonomiska problem och risken för självmord (Dagens Nyheter, 2024). Majoriteten av dessa studier visar korrelationer mellan överskuldssättning och negativa utfall, vilket innebär att de inte nödvändigtvis fastställer ett orsakssamband. Resultaten indikerar dock att skuldssättning kan medföra betydande risker för individens hälsa och välbefinnande.

När en person inte betalar sina skulder i tid registreras detta i många länder i kreditregister. Syftet med dessa anmärkningar är främst att informera kreditmarknaden om en individs risk för betalningsförsummelse. En amerikansk studie visar att betalningsanmärkningar minskar tillgången till krediter (Dobbie et al., 2020). Utöver detta har forskning visat att sådana anmärkningar även kan ha negativa effekter på individers inkomstnivåer. En svensk studie av Bos et al. (2018) visar att förekomsten av en betalningsanmärkning leder till både lägre sysselsättningsgrad och lägre lönenivåer. Resultaten tyder på att arbetsgivare använder kreditinformation vid anställningsbeslut, vilket kan leda till en ineffektiv utestängning av kreditvärdiga individer från arbetsmarknaden.

Skuldlättnad: Insikter från forskning och policyimplikationer

Skuldlättnad är en viktig åtgärd för att hjälpa överskuldssatta hushåll och företag att hantera ekonomiska svårigheter. Flera forskningsstudier undersöker hur olika typer av skuldlättnad – från konkursförfaranden och avskrivning av medicinska skulder till riktade statliga program – påverkar individers ekonomiska situation, social rörlighet och samhällets ekonomi i stort. Resultaten visar att skuldlättnad kan ha betydande positiva effekter, men att dess utformning och målgrupp är avgörande för dess framgång.

Skuldsanering och individens ekonomiska situation

Forskning visar att skuldsanering kan ha positiva effekter på individers ekonomi och långsiktiga välfärd. Dobbie och Song (2015) analyserar effekterna av det amerikanska konkursförfarandet Chapter 13 och finner att de som beviljas skuldsanering i genomsnitt tjänar 5 562 dollar mer per år än de som nekas. Dessutom minskar risken för vräkning, och andelen som dog inom fem år efter skuldsaneringen minskade med 1.2 procentenheter. Dessa resultat visar att skuldlättnad kan ha både ekonomiska och hälsorelaterade fördelar.

Effekterna av skuldsanering sträcker sig även till nästa generation. Hamdi et al. (2024) undersöker hur skuldsanering påverkar barn till föräldrar som beviljas Chapter 13 i USA och finner att dessa barn i genomsnitt tjänar 5,6 % mer i vuxen ålder jämfört med barn till föräldrar som nekas skuldsanering. Denna inkomstökning verkar vara kopplad till högre investeringar i utbildning, då barn till föräldrar som genomgått skuldsanering i större utsträckning går på college och får bättre betalda jobb. Studien visar även att intergenerationell rörlighet ökar; barnen till dem som fått skuldsanering hamnar oftare i den översta tredjedelen av inkomstfördelningen jämfört med sina föräldrar. Detta tyder på att skuldsaneringsprogram inte bara kan förbättra ekonomin för överskuldssatta individer utan också bidra till ökad social rörlighet och ekonomisk stabilitet över generationer.

Även i Europa har forskning visat att skuldsanering kan leda till långsiktiga ekonomiska förbättringar. Bruze et al. (2024) studerar effekterna av skuldsanering i Danmark och finner att de som beviljas sanering uppvisar 26 % högre inkomster, samt ökad sysselsättning, större tillgångar och en högre sannolikhet att äga en bostad jämfört med dem som avslås. Dessa positiva effekter kvarstår även 25 år senare, vilket tyder på att skuldsanering kan ha bestående positiva effekter. En stor del av inkomstökningen, cirka två tredjedelar, beror på att fler går från arbetslöshet till arbete, vilket indikerar att hög skuldsättning kan vara en barriär för arbetsmarknadsdeltagande.

Däremot är effekterna av skuldsanering inte alltid positiva. Beuschlein (2024) analyserar det svenska skuldsaneringsprogrammet och finner att programmet i genomsnitt har negativa effekter på inkomster och sysselsättning. Resultaten varierar dock beroende på individens sysselsättningsstatus vid tidpunkten för ansökan. Sysselsatta individer tenderar att öka både sin inkomst och anställningsgrad, medan arbetslösa individer i större utsträckning förblir arbetslösa. Förklaringen ligger i återbetalningssystemet; i Sverige riskerar arbetslösa överskuldssatta att få sina återbetalningsplaner kraftigt höjda när de får arbete, vilket skapar en implicit skatt på arbete och minskar incitamenten att söka jobb. I Danmark fastställs däremot återbetalningsbeloppet vid beslutstillfället och justeras inte vid inkomstökningar, vilket kan förklara de olika resultaten mellan Beuschlein (2024) och Bruze et al. (2024).

I USA är medicinska skulder en vanlig skuldform, och dess påverkan har analyserats i en randomiserad studie av Kluender et al. (2024). Forskarna undersöker effekterna av att avskriva medicinska skulder för 83 401 personer, men finner att åtgärden inte har någon större inverkan på individernas psykiska eller fysiska hälsa, konsumtionsmönster eller ekonomiska situation.

Flera faktorer kan förklara de begränsade effekterna av medicinsk skuldlättnad. En möjlig orsak är att medicinska skulder ofta utgör en relativt liten del av individens totala ekonomiska börda, vilket innebär att deras avskrivning inte leder till någon märkbar förbättring av den finansiella situationen. En annan förklaring kan vara att skuldlättnaden genomförs för sent. I genomsnitt avskrivs skulderna 15 månader efter den medicinska behandlingen, vid en tidpunkt då många redan kan ha anpassat sig till skulden och dess konsekvenser. Detta tyder på att tidpunkten för skuldlättnad kan vara avgörande för dess effekt.

Effektiviteten av statliga och privata skuldlättnadsprogram

Under covid-19-pandemin infördes omfattande skuldlättnader för hushåll i USA, bland annat genom *CARES Act*, en statlig reform som möjliggjorde uppskov för låntagare med statligt garanterade bolån och studielån. Cherry et al. (2021) analyserar effekterna av dessa betalningsanstånd och finner att de bidrog till att minska betalningsinställelser och ekonomisk stress. Dock beviljades uppskoven inte automatiskt, utan krävde att låntagarna själva ansökte, vilket resulterade i en stark självselektion. Trots att många var berättigade valde över 90 % av bolånetagarna att fortsätta sina betalningar, sannolikt på grund av oro för framtida konsekvenser, bristande information eller att de inte var i akut behov av stödet. Studien visar också att dessa åtgärder var mindre progressiva än exempelvis direkta stimulanscheckar, då det främst var kreditvärdighet snarare än inkomstnivå som avgjorde vilka hushåll som utnyttjade dem. Privata uppskov var ännu mer selektiva och varierade beroende på långgivarens policy. Författarna argumenterar för att åtgärderna sannolikt mildrade pandemins ekonomiska konsekvenser men betonar vikten av långsiktiga lösningar för den ackumulerade skuldbördan.

En central fråga inom skuldlättnadsprogram är risken för *moral hazard*, det vill säga att generös skuldlättnad kan leda till opportunistiskt beteende. Indarte (2023) undersöker detta genom att analysera hur den amerikanska konkurslagstiftningen påverkar hushållens konkursbenägenhet. Studien finner att majoriteten av konkursansökningarna drivs av likviditetsproblem snarare än strategiska överväganden. Även om mer generösa skuldlättnader kan leda till en marginell ökning av konkursfrekvensen, är denna moral hazard-effekt relativt liten.

Hur skuldlättnader utformas spelar en avgörande roll för deras effektivitet. Dobbie och Song (2020) jämför två typer av åtgärder inom återbetalningsprogram för kreditkortsskulder och finner att gradvisa räntesänkningar, som minskar låntagarnas långsiktiga skuldbörda, har positiva effekter på återbetalning,

konkursrisk och sysselsättning. Däremot visar resultaten att sänkta minimibelatningar, som främst syftar till att lindra kortsiktiga likviditetsproblem, inte leder till några tydliga förbättringar. I vissa fall kan de till och med förvärra låntagarnas ekonomiska situation genom att förlänga skuldsättningsperioden och öka den totala skuldbördan.

Makroekonomiska effekter av skuldlättnad

Makroekonomisk forskning visar att skuldlättnad kan ha både direkta och indirekta effekter på sysselsättning, konsumtion och kreditmarknader. Empiriska studier från finanskrisen och senare reformer ger insikter om hur dessa effekter uppstår.

Auclert och Mitman (2022) visar att skuldlättnad kan ha både positiva och negativa effekter. Skuldlättnad kan stimulera konsumtionen och öka den ekonomiska aktiviteten, men om hushåll och marknader förväntar sig framtida skuldlättnader kan detta leda till att kreditgivare blir mer restriktiva, vilket begränsar tillgången till lån. För att undvika detta föreslår de att skuldlättnad bör vara konjunkturanpassad – mer under lågkonjunkturer och mindre under högkonjunkturer.

Under finanskrisen visade sig det amerikanska systemet för konkurser, särskilt genom *Chapter 7*, ha en stabiliserande effekt på sysselsättningen. En studie av Auclert, Dobbie och Pinkham (2019) visar att stater med högre undantagsgränser för tillgångar vid skuldsanering upplevde mindre sysselsättningsfall. De uppskattar att skuldsanering bidrog till en ökning av den totala sysselsättningen med nästan två procent under lågkonjunkturen. Hushåll som fick skuldlättnader ökade sin konsumtion, vilket stärkte den lokala ekonomin och skapade efterfrågedriven sysselsättningstillväxt. Studien påpekar även att när penningpolitiken är begränsad, exempelvis genom en räntenivå vid nollgränsen, blir skuldsanering ett ännu kraftfullare verktyg för att stimulera ekonomin. Resultaten tyder på att en generösare konkurslagstiftning fungerar som en automatisk stabilisator som kan mildra effekterna av ekonomiska nedgångar och underlätta återhämtningen.

Ett annat exempel på hur skuldlättnad kan påverka både hushåll och kreditmarknader kommer från en omfattande reform i Ungern. Gyöngyösi och Verner (2024) analyserar en policy där hushållens bolån reducerades med 20 procent och visar att åtgärden minskade andelen hushåll i betalningssvårigheter, särskilt bland de mest skuldsatta. Forskarna introducerar begreppet ”skuld-Lafferkurvan”, som visar att det finns en nivå av skuldsättning där ytterligare skuld minskar det faktiska återbetalade beloppet. Genom att skuldbördan minskas kan återbetalningsgraden paradoxalt nog öka, vilket gynnar både låntagare och långgivare genom att reducera risken för betalningsinställelser och konkurs.

Skuldlättnadens effekter – sammanfattade lärdomar från forskningen

Den samlade forskningen visar att skuldlättnad kan vara ett effektivt verktyg för att minska ekonomisk stress, främja konsumtion och förbättra långsiktig finansiell stabilitet. Forskning visar att skuldsanering kan ha positiva effekter på individers ekonomi, hälsa och sociala rörlighet. Dessa effekter kan vara långsiktiga och bidra till ekonomisk stabilitet även efter många år. Däremot har skuldsanering av medicinska skulder i USA visat sig ha begränsad effekt, särskilt när skulderna utgör en liten del av individens totala ekonomiska börda eller när åtgärderna genomförs för sent. Samtidigt visar forskning att återbetalningssystem som justeras efter inkomstnivå kan minska incitamenten för arbetslösa att söka arbete, särskilt om ökade inkomster leder till kraftigt höjda återbetalningskrav.

Moral hazard, det vill säga risken för opportunistiskt beteende vid skuldlättnad, har i praktiken visat sig vara av mindre betydelse. I USA tyder forskningen på att de flesta som ansöker om skuldlättnad gör så på grund av likviditetsproblem snarare än strategiska överväganden.

För att maximera effekten av skuldlättnadsprogram visar forskning att långsiktiga interventioner, som successivt minskar skuldbördan, är mer effektiva än kortsiktiga åtgärder såsom tillfälliga sänkningar av återbetalningsnivåer. Detta beror på att långsiktiga insatser stärker både sysselsättningen och gäldenärens återbetalningsförmåga över tid.

Vidare kan konjunkturanpassad skuldlättnad fungera som ett effektivt verktyg för att stimulera ekonomin under lågkonjunkturer genom att öka konsumtionen och stärka sysselsättningen. Samtidigt visar forskningen att om hushåll och marknader förväntar sig skuldavskrivningar i framtiden kan det göra långivare mer restriktiva, vilket minskar tillgången till krediter. Detta belyser vikten av att utforma skuldlättnadsprogram som balanserar ekonomisk lättnad med incitament för arbetsmarknadsdeltagande, samtidigt som de beaktar potentiella effekter på kreditmarknaden.

5. En modern skuldsanering: reformbehov och lösningar

I detta avsnitt presenteras förslag på hur svensk skuldsanering kan moderniseras och effektiviseras. Förslagen baseras på statistik, forskning och jämförelse med andra länder som presenterats tidigare i rapporten.

Ökad information om skuldsanering och ökade resurser till budget- och skuldrådgivningen

Skuldsanering är redan en möjlighet i Sverige, men trots detta är det relativt få överskuldsatta som ansöker. En svensk studie visar att information om skuldsanering kraftigt ökar antalet ansökningar, vilket understryker behovet av att sprida kunskap om processen. Utöver bristande kännedom kan även stigma vara en avgörande faktor. Att ansöka om skuldsanering kan upplevas som ett misslyckande, vilket gör att många drar sig för att söka hjälp trots att de befinner sig i en ekonomiskt utsatt situation.

För individer med stora skuldproblem kan själva ansökningsprocessen dessutom upplevas som både komplex och överväldigande. Processen kräver en noggrann genomgång av skuldernas storlek, ursprung och ekonomiska förhållanden, vilket kan vara svårt för dem som redan kämpar med ekonomisk stress. Just här spelar budget- och skuldrådgivningen en central roll, då dessa rådgivare kan ge vägledning och praktiskt stöd genom hela ansökningsförfarandet.

Trots denna viktiga funktion är tillgången till rådgivning långt ifrån tillräcklig. En rapport visar att kötiderna till kommunal budget- och skuldrådgivning är som längst i de kommuner där behovet är som störst, vilket tyder på en resursbrist. För att fler överskuldsatta ska kunna ta steget mot en ekonomisk nystart krävs därför inte bara bättre informationsspridning och minskat stigma, utan också ökade satsningar på rådgivningsresurser.

- » **Vi föreslår** därför att Kronofogden får ett utökat uppdrag att genomföra riktade informationsinsatser till överskuldsatta individer som finns i myndighetens register. Informationen bör vara tydlig, lättillgänglig och gärna kombineras med erbjudanden om kontakt med rådgivare.
- » **Vi föreslår** även statligt öronmärkta medel till kommunerna för att säkerställa jämlik och snabb tillgång till rådgivning i hela landet, med särskilt fokus på kommuner med hög andel överskuldsatta individer.

Skuldsanering tidigare och till fler

Få överskuldsatta personer beviljas skuldsanering i Sverige, och antalet minskar. Sannolikheten att få skuldsanering ökar med åldern, delvis eftersom pensionärer har svårare att förändra sin inkomst och ofta har varit skuldsatta under en längre tid.

Samtidigt visar forskningen att skuldsanering kan ha positiva effekter på arbetsutbud, vilket talar för att det finns ekonomiska skäl att i större utsträckning bevilja skuldsanering för personer i arbetsför ålder. Forskningen pekar även på att de positiva effekterna av skuldavskrivning sannolikt är mindre om personen varit skuldsatt under en längre tid.

Ur ett ekonomiskt perspektiv talar detta för att skuldsanering bör beviljas tidigare och i högre grad för personer i arbetsför ålder. Samtidigt kan det finnas starka humanitära skäl att även bevilja skuldsanering för äldre personer med långvariga skulder.

Sannolikheten att beviljas skuldsanering minskar även för personer som har belånat sig för konsumtion. Samtidigt visar Finansinspektionens analyser att många konsumtionskreditinstitut beviljar blancolån till individer som saknar återbetalningsförmåga. Bristande kreditprövningar tyder på ett marknadsmisslyckande, där ansvaret i dag i huvudsak hamnar på den enskilde låntagaren. Genom att i högre grad bevilja skuldsanering för personer i denna situation skulle man öka incitamenten för kreditgivare att strama åt utlåningen och genomföra mer ansvarsfulla kreditriskbedömningar.

Den nuvarande lagstiftningen saknar tydliga riktlinjer för hur långvarig en betalningsoförmåga måste vara för att uppfylla kravet på kvalificerad insolvens. Detta skapar rättsosäkerhet för såväl gäldenärer som beslutsfattare. I ett rättsfall har Högsta domstolen uttalat att en betalningsoförmåga på 15 år inte nödvändigtvis är tillräcklig för att fastställa att gäldenären saknar återbetalningsförmåga inom överskådlig tid. En så restriktiv tolkning riskerar att utesluta en stor grupp överskuldsatta från möjligheten till skuldsanering.

- » **Vi föreslår** därför att skuldsanering beviljas oftare, till en bredare grupp och i ett tidigare skede, innan individer fastnar i långvarig skuldsättning. Det skulle både öka de samhällsekonomiska vinsterna och bidra till ett mer ansvarsfullt kreditgivningssystem.

För att möjliggöra en sådan utveckling bör lagtexten om insolvenskravet och skälighetsbedömningen omarbetas och förtydligas. Regeringen bör därför tillsätta en utredning med uppdrag att se över dessa delar av lagstiftningen.

- » **Vi föreslår** även att resurserna till Kronofogden stärks i syfte att korta väntetiderna i handläggningen av skuldsaneringsärenden. I dagsläget tar det i genomsnitt elva månader att få ett beslut, en lång period under vilken räntor fortsätter att löpa och den skuldsattes situation riskerar att förvärras ytterligare.

Kortare återbetalningstid

En annan central fråga är återbetalningstiden på fem år. Jämfört med andra länder framstår fem år som en lång period.

I länder som USA, Storbritannien och Frankrike kan personer med låg inkomst få en snabb skuldsanering inom ett år eller mindre, efter att eventuella tillgångar har sålts. Längre återbetalningsperioder är i dessa fall avsedda för personer med högre inkomster som vill behålla sina tillgångar. I Danmark och Finland, där skuldsaneringen mer liknar den svenska modellen, har återbetalningstiden nyligen kortats till tre år.

- » **Vi föreslår** att återbetalningstiden vid skuldsanering i Sverige kortas från fem till tre år. En kortare betalningsplan skulle ligga i linje med utvecklingen i andra nordiska länder och ge överskuldsatta personer möjlighet att snabbare återgå till ett självständigt ekonomiskt liv.

Fast återbetalningsbelopp för stärkt arbetsincitament

Ett annat problem med den svenska skuldsaneringen är dess påverkan på arbetsåtergång. Eftersom återbetalningsbeloppet löpande justeras efter individens inkomst, innebär det att ökad arbetsinsats inte nödvändigtvis leder till en förbättrad ekonomisk situation. Tvärtom kan det upplevas som att arbete ”straffas” genom högre återbetalningskrav, vilket riskerar att minska drivkrafterna att arbeta mer.

I länder som Danmark och Finland fastställs återbetalningsbeloppet i stället vid skuldsaneringens början. I Danmark har detta system visat sig ha en generell positiv effekt på både inkomster och förmögenhetsuppbyggnad hos de skuldsatta. Sveriges system kan däremot leda till långvarig arbetslöshet och försämrad livskvalitet och driva individen till svartarbete.

Samtidigt finns det en risk för strategiskt beteende när beloppet fastställs i förväg, exempelvis att individer medvetet minskar sin arbetstid inför ansökan för att få ett lägre återbetalningsbelopp. Sådana risker behöver beaktas vid en eventuell reform.

- » **Vi föreslår** att återbetalningsbeloppet vid skuldsanering i Sverige fastställs vid processens början, i likhet med den danska modellen. Det skulle öka incitamenten att arbeta och förbättra livskvaliteten för överskuldsatta. För att undvika strategiskt beteende bör bedömningen av betalningsförmåga baseras på individens historiska genomsnittsinkomst, snarare än en enskild månadsinkomst.

Därför bör reformerna genomföras nu – skuldsanering som ekonomisk stabilisator

Under de senaste åren har både andelen överskuldsatta och den totala skuldsumman ökat, en utveckling som sammanfaller med hög inflation, stigande räntor och ekonomisk osäkerhet. Sverige befinner sig i dag i lågkonjunktur, vilket gör det särskilt angeläget att genomföra de föreslagna reformerna av skuldsaneringen.

Vid lågkonjunktur är överskuldssättning ofta en konsekvens av faktorer utanför individens kontroll, såsom arbetslöshet, fallande reallöner och ökade levnadskostnader. Samtidigt begränsas hushållens konsumtionsutrymme av höga skuldbördor, vilket i sin tur kan fördjupa lågkonjunkturen. Att reformera skuldsaneringen är därför inte bara en fråga om att förbättra livsvillkoren för överskuldsatta, det är också ett sätt att motverka lågkonjunkturens negativa effekter på sysselsättning och tillväxt.

Forskningen visar att skuldavskrivning kan fungera som en ekonomisk stabilisator. När skuldtyngha hushåll får en lättnad frigörs resurser till konsumtion, vilket stärker efterfrågan och bidrar till ökad ekonomisk aktivitet.

- » **Vi föreslår** därför att reformerna bör genomföras omgående, inte bara för att stärka överskuldsatta individers ekonomi och hälsa, utan även för att aktivt bidra till Sveriges ekonomiska återhämtning.

Kartläggning av konsumtionskrediter

En aktuell policyfråga är kreditmarknadens reglering. Under flera år har marknaden för konsumtionskrediter vuxit, och utlåningen av krediter utan säkerhet har ökat. Dessa lån medför en hög risk för individen, eftersom de ofta har kort återbetalningstid och höga räntor. Samtidigt kan kortfristiga krediter fylla en viktig funktion för personer med akut behov av likviditet.

I dagsläget saknar Kronofogden en systematisk kartläggning av vilka typer av skulder som registreras i deras system. En sådan specificering skulle möjliggöra en mer träffsäker analys av hur utbrett problemet med högkostnadslån är, samt ge en bredare överblick över skuldernas ursprung och sammansättning. Det skulle också bidra till en mer effektiv och konsumentskyddande reglering av kreditmarknaden.

För att förbättra översikten över hushållens skuldsättning och stärka konsumentskyddet bör Sverige införa ett nationellt skuldregister som samlar information om individers totala skuldbörda, inklusive konsumtionskrediter, bolån och andra typer av lån. Ett sådant register har nyligen föreslagits i Överskuldssättningsutredningen (SOU 2023:38) och skulle ge långgivare ett mer heltäckande underlag för kreditprövning, minska risken för överskuldssättning och ge konsumenter bättre insyn i sin egen ekonomiska situation. Detta skulle förenkla skuldsaneringsprocessen, eftersom den skuldsatte snabbt kan få en överblick över sina skulder.

Flera länder har redan infört liknande system. I Norge finns sedan 2019 ett skuldregister som visar konsumenters icke-säkerställda skulder, såsom kreditkort och konsumtionslån. Även Finland och Danmark har infört statligt reglerade kreditregister som omfattar bredare delar av individens skulder.

- » **Vi föreslår** att borgenärer vid ansökan om betalningsföreläggande ska ange skuldens ursprung, och att Kronofogden ges i uppdrag och tillförs resurser för att systematiskt kartlägga typen av skulder i sina register.
- » **Vi föreslår** att regeringen inför ett nationellt skuldregister i Sverige. Ett svenskt skuldregister kan bidra till mer ansvarsfull kreditgivning, förbättrad tillsyn och ökad finansiell stabilitet.

Sammanfattning av policyförslag

1. Förbättra information om skuldsanering och utöka resurser till kommunernas budget- och skuldrådgivning.
2. Inför skuldsanering tidigare och till fler personer.
3. Korta återbetalningsperioden i skuldsaneringen från fem till tre år.
4. Fastställ återbetalningsbeloppet vid skuldsaneringens start.
5. Inför reformerna omgående – skuldavskrivning som ekonomisk stabilisator.
6. Förbättra kartläggningen av högkostnadslån och andra skulder.

Referenser

- Ahlström, R. (1998). Overindebtedness Affects Health 19 – What are the Economic Implications? *Money Matters*, 3, 19–22.
- Antill, S., Jenke, E., & Kluender, R. (2023). *Barriers to Debt Relief through Bankruptcy: Evidence from Filing Decisions from a Legal Technology Platform*. Working Paper.
- Auclert, A., Dobbie, W., & Pinkham, P. (2019). *Macroeconomic Effects of Debt Relief: Consumer Bankruptcy Protections in the Great Recession*.
- Auclert, A., & Mitman, K. (2022). *The Macroeconomics of Household Debt Relief*.
- Bernstein, S., McQuade, T., & Townsend, R. (2021). Do Household Wealth Shocks Affect Productivity? Evidence from Innovative Workers During the Great Recession. *Journal of Finance*, 76(1): 57–111.
- Beuschlein, J. (2024). *Designing Debt Restructuring: The Adverse Effects on Labor Market Outcomes*. 5 december 2024. Tillgänglig via: https://www.dropbox.com/scl/fi/4g7nx8dinqf2jm3ep1sks/draft_debt_restructuring.pdf?rlkey=t17kzi9jpmh7x63g16e4f574y&e=1&st=vvlmou2w&dl=0
- Bos, M., Molin, E., Plug, E., Roszbach, K., & Roth, P. (2025). *The Intergenerational Transmission of Financial Distress*. Working Paper.
- Bos, M., Breza, E. & Liberman, A. (2018). The Labor Market Effects of Credit Market Information. *The Review of Financial Studies*, 31(6), 2005–2037.
- Bridges, S., & Disney, R. (2010). Debt and Depression. *Journal of Health Economics*, 29:388–403
- Bruze, G., Karlan, D., Mahoney, N., & Zinman, J. (2024). *The Long-Run Effects of Individual Debt Relief*.
- Bundesministerium de Justiz (BMJ) (2020). *Reform des Insolvenzrechts tritt in Kraft: Verkürzte Restschuldbefreiung und Einführung neuer Sanierungsmöglichkeiten*. Tillgänglig via: https://www.bmj.de/SharedDocs/Pressearchive/Pressemitteilungen/2020/123020_Insolvenz.html [24-02-2025].
- Bundesministerium de Justiz (BMJ) (2024). *Restschuldbefreiung – wirtschaftlicher Neustart*. Tillgänglig via: https://www.bmj.de/SharedDocs/Publikationen/DE/Broschueren/Restschuldbefreiung_Chance_Schuldner.html?nn=149332. [25-02-2025].
- Bursztyn, L., Fiorin, S., Gottlieb, D., & Kanz, M. (2019). Moral Incentives in Credit Card Debt Repayment: Evidence from a Field Experiment. *Journal of Political Economy*, 127(4): 1641–1683.
- BUS (2024). Fler får skuldsanering med hjälp av budget- och skuldrådgivare. Tillgänglig via: <https://busforeningen.se/nyheter/ fler-far-skuldsanering-med-hjalp-av-budget-och-skuldradgivare/> [03-02-2025].
- Charness, G., & Gneezy, U. (2012) Strong Evidence for Gender Differences in Risk Taking. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 83(1): 50–58.
- Cherry, S., Jiang, E., Matvos, G., Piskorski, T., & Seru, A. (2021). Government and Private Household Debt Relief during COVID-19. *Brookings Papers on Economic Activity*, Fall 2021, s. 141–199. Tillgänglig via: <https://www.jstor.org/stable/27133176>
- Citizens Advice (2025). *Check what an IVA is*. Tillgänglig via: <https://www.citizensadvice.org.uk/debt-and-money/debt-solutions/individual-voluntary-arrangements-ivas/before-you-start-an-iva/check-what-an-iva-is/> [24-02-2025].
- Dagens Arbete (2019). Färre fångade i långvarig skuldfälla. Tillgänglig via: <https://da.se/2019/01/farre-fangade-i-langvarig-skuldfalla/> [14-03-2025].
- Dagens Nyheter (2024). Rekordmånga självmordshot till Kronofogden. Tillgänglig via: <https://www.dn.se/sverige/rekord-manga-sjalvmordshot-till-kronofogden/> [14-03-2025].
- Dahlberg, M., Kochanowicz, M., Lundholm, M., Martén, L., & Nordin, M. (2024). *Does Debt Relief Help Overindebted Individuals? RCT Evidence from the Swedish Enforcement Authority*. Working Paper.

- Danmarks Domstole (2025). *Gældssanering*. Tillgänglig via: <https://www.domstol.dk/alle-emner/gaeld/gaeldssanering/> [25-02-2025].
- Dobbie, W., & Song, J. (2015). *Debt Relief and Debtor Outcomes: Measuring the Effects of Consumer Bankruptcy Protection*.
- Dobbie, W., & Song, J. (2020). *Targeted Debt Relief and the Origins of Financial Distress: Experimental Evidence from Distressed Borrowers*.
- Dobbie, W., Goldsmith-Pinkham, P., Mahoney, N., & Song, J. (2020). Bad Credit, No Problem? Credit and Labor Market Consequences of Bad Credit Reports. *The Journal of Finance*, 75(5): 2377–2419.
- Finansinspektionen (2022). *Svenska konsumtionslån* (Dnr 22-32666). Finansinspektionen. <https://www.fi.se/contentassets/379333a8d53045a9a-b7a7bfa9e276b36/svenska-konsumtionslan-2022-ny.pdf>
- GOV.UK (2025a). *Individual voluntary arrangements: options for dealing with your debts*. Tillgänglig via: <https://www.gov.uk/options-for-dealing-with-your-debts/individual-voluntary-arrangements> [21-02-2025].
- GOV.UK (2025b). *How to get a Debt Relief Order (DRO)*. Tillgänglig via: <https://www.gov.uk/guidance/how-to-get-a-debt-relief-order-dro#overview> [24-02-2025].
- GOV.UK (2025c). *Becoming bankrupt*. Tillgänglig via: <https://www.gov.uk/becoming-bankrupt> [24-02-2025].
- Guiso, L., Sapienza, P., & Zingales, L. (2013) The Determinants of Attitudes toward Strategic Default on Mortgages. *The Journal of Finance*, 68(4):1473–1515.
- Gyöngyösi, G., & Verner, E. (2024). *Household Debt Relief and the Debt Laffer Curve*.
- Indarte, S. (2023). *Household Bankruptcy: Liquidity Constraints versus Strategic Default*.
- Internal Revenue Service (IRS) (2025). *Non-Rcourse Loans*. Tillgänglig via: https://apps.irs.gov/app/vita/content/36/36_02_020.jsp [24-02-2025].
- Hamdi, N., Kalda, A., & Wu, Q. (2024). *Intergenerational Effects of Debt Relief: Evidence From Bankruptcy Protection*. Working Paper.
- Kalda, A. (2020). Peer Financial Distress and Individual Leverage. *Review of Financial Studies*, 33(7): 3348–3390.
- Keys, B., Mahoney, N., & Yang, H. (2023). What Determines Consumer Financial Distress? Place- and Person-Based Factors. *The Review of Financial Studies*, vol. 36, nr 1, januari 2023, s. 42–69, <https://doi.org/10.1093/rfs/hhac025>.
- Kleiner, K., Stoffman, N., & Yonker, S.E. (2021). Friends with bankruptcy protection benefits. *Journal of Financial Economics*, 139(2): 578–605.
- Kluender, R., Mahoney, N., Wong, F., & Yin, W. (2024). *Medical Debt Relief*.
- Konsumentverket (2023). Tillgänglig via: <https://www.konsumentverket.se/aktuellt/nyheter-och-pessmeddelanden/pess-meddelanden/2023/hjalp-till-skuldsatta-varierar-stort-bland-landets-kommuner/> [2025-02-20]
- Kronofogden (2018a). *Ställningstagande: Gälldenärs tillgång av fastighet eller bostadsrätt vid skuldsanering* (Nr 7/16/Skusan, Dnr 840 24216-18/121). Beslutad av Ulrika Lindén. Hämtad från: Kronofogden.
- Kronofogden (2018b). *Korta analyser 2018:1 – Orsaken till betalningsproblemen viktigare än skuldernas storlek vid beslut om skuldsanering*. Kronofogdens analysenhet. Hämtad från: https://kronofogden.se/download/18.338e6d8417768a-f37a86e24/1619556175664/Skuldsanering_kortanalys.pdf
- Kronofogden (2025). *Många ansöker om skuldsanering*. Tillgänglig via: <https://kronofogden.se/om-kronofogden/nyheter-och-pess/pessmeddelande/2025-02-03-manga-ansoker-om-skuldsanering> [2025-02-20]
- Levinsson, H., Probert-Lindstrom, S., Holmgren, R., Nilsson Sundström, E., & Ahlström, R. (2023). Suicidal behaviour in over-indebted individuals: a cross-sectional study in Sweden. *Nordic Journal of Psychiatry*, 77(7): 669–675.
- Lusardi, A. & Tufano, P. (2015). Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness. *Journal of Pension Economics & Finance*, 14(4): 332–368.

- Majlesi, K., Molin, E., & Roth, P. (2024). *When Loss Strikes Twice: Severe Health Shocks and Financial Well-Being*. Working paper. November 2024.
- Maturana, G., & Nickerson, J. (2020). Real effects of workers' financial distress: Evidence from teacher spillovers. *Journal of Financial Economics*, 136(1): 137–151.
- Meltzer, H., Bebbington, P., Brugha, T., Farrell, M., & Jenkins, R. (2013). The Relationship Between Personal Debt and Specific Common Mental Disorders. *European Journal of Public Health*, 23:108–113.
- NJA (2010) s. 496. Tillgängligt via: <https://lagen.nu/dom/nja/2010s496>
- Parise, G., & Peijnenburg, K. (2019, 02). Non-cognitive Abilities and Financial Distress: Evidence from a Representative Household Panel. *The Review of Financial Studies* 32 (10), 3884–3919.
- Piskorski, T., & Seru, A. (2021). *Debt Relief and Slow Recovery: A Decade after Lehman*.
- Politiet (2025). *Debt settlement scheme*. Tillgänglig via: <https://www.politiet.no/english/debt-settlement-scheme/>. [25-02-2025].
- Regeringskansliet (2025). *Regeringen vill stärka konsumentskyddet på kreditmarknaden*. Tillgänglig via: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/01/regeringen-vill-starka-konsumentskyddet-pa-kreditmarknaden/> [30-01-2025]
- Rojas, Y. (2023a). Debt Problem of One Partner and Depressive Morbidity in the Other: A 2-Year Follow-up Register Study of Different-Sex Couples in Sweden. *Journal of Family and Economic Issues*, 44(1): 1–15.
- Rojas, Y. (2023b). Status of Debtor Registration at an Enforcement Authority and Risk of Nonfatal Suicide Attempt. *Crisis*, 44(3).
- Rojas, Y. (2022). Financial indebtedness and suicide: A 1-year follow-up study of a population registered at the Swedish Enforcement Authority. *International Journal of Psychiatry*. 68(7): 1445–1453.
- Rättstjänstverket (2024). *Skuldsanering*. Tillgänglig via: <https://www.oikeuspalveluvirasto.fi/sv/ekonomi-och-skuldradgivning/arrangera-skulder/skuldsanering/> [25-03-2025]
- Sandvall, L. (2016). *Varför ansöker inte fler överskuldssatta om skuldsanering?* Rapportserie i Socialt Arbete, 2016/2. Linnéuniversitetet. Tillgänglig via: <https://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:953551/FULLTEXT01.pdf> [27-03-2025].
- Sandvall, L. (2011). *Överskuldssättningens ansikten*. Avhandling: Linnéuniversitetet.
- Service Public (2025a). *Over-indebtedness: filing an application with the over-indebtedness commission*. Tillgänglig via: <https://www.service-public.fr/particuliers/vos-droits/F16982?lang=en> [24-02-2025].
- Service Public (2025b). *Over-indebtedness: measures to deal with over-indebtedness*. Tillgänglig via: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1947?lang=en> [24-02-2025].
- Service Public (2025c). *Over-indebtedness: what is the personal recovery procedure?* Tillgänglig via: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F16978?lang=en> [24-02-2025].
- SOU 1990:74. *Skuldsaneringslag: delbetänkande*. Justitiedepartementet, s. 17.
- SOU 2013:72. *Ut ur skuldfällan*. Justitiedepartementet.
- Sveriges riksdag (2024). *Ett förstärkt konsumentskydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldssättning* (Betänkande 2024/25:CU5). Tillgänglig via: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/ett-forstarkt-konsumentskydd-mot-riskfylld_hc-01cu5/ [23-01-2025].
- United States Courts (2025a). *Chapter 7 Bankruptcy Basics*. Tillgänglig via: <https://www.uscourts.gov/court-programs/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-7-bankruptcy-basics> [24-02-2025].
- United States Courts (2025b). *Chapter 13 Bankruptcy Basics*. Tillgänglig via: <https://www.uscourts.gov/court-programs/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-13-bankruptcy-basics> [24-02-2025].
- Östergren, P., Bodin, T., & Canivet, C. (2022). Selling one's future: over-indebtedness and the risk of poor mental health and the role of precarious employment – results from the Scania Public Health Cohort, Sweden. *BMJ Open* 2022;12:e061797.

arena idé

Arena Idé är en progressiv och partipolitiskt obunden tankesmedja med medborgar- och löntagarperspektiv. Vi finansieras av fackföreningsrörelsen och är en del av den ideella föreningen Arenagruppen. Arena Idé fokuserar på frågor som rör arbetsmarknaden, ekonomisk politik, välfärd och demokrati.